

2. มาตรการการจัดการกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน

ทุกชุมชนและเครือข่ายชุมชนร่วมมือกัน จัดระบบการเรียนรู้ของชุมชน ที่ดำเนินการโดยองค์กรและบุคลากรในชุมชน โดยการ

2.1 จัดระบบการเรียนรู้ของชุมชน ในรูปของ ศูนย์กลางการเรียนรู้ในชุมชน

2.2 พัฒนาระบบการเชื่อมโยงศูนย์กลางการเรียนรู้ในชุมชนเป็นเครือข่าย ศูนย์กลางการเรียนรู้ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันประสานและส่งเสริมเครือข่ายศูนย์กลาง การเรียนรู้ในชุมชน

2.3 พัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่ายการเรียนรู้ของชุมชน โดยขยายเครือข่าย ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน ไปสู่ชุมชนใหม่ ขยายเนื้อหาการเรียนรู้จากประเด็นหนึ่งไปสู่อีก ประเด็นหนึ่ง ขยายกิจกรรมจากกิจกรรมเริ่มต้น ไปสู่กิจกรรมเพื่อการแก้ปัญหาใหม่ๆ และขยายการ เรียนรู้จากกลุ่ม

ชนาคร สังเขป (2556 : 356) ได้กล่าวไว้ว่า การเรียนรู้ของชุมชนส่วนหนึ่งเกิด จากการมีส่วนร่วม ส่วนหนึ่งมาจากความสามารถในการสื่อสารของผู้นำ และส่วนหนึ่งมาจากการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นเองของชุมชน จากปัจจัยข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ และจากปัจจัยภายนอกคือองค์กร ภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง การเรียนรู้มีส่วนสำคัญ ทำให้เกิดการคิด ได้คิดเป็น มีการพัฒนาที่เริ่ม จากตัวเอง ขยายผลไปสู่การพัฒนาชุมชน

สาคร มหาหงส์ (2555 : 3) ได้ศึกษาการพัฒนากระบวนการขับเคลื่อนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 พบว่า การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพของการทำงานด้านเกษตรให้มีการพัฒนา

ปาริชาติ วลัยเสถียรและคณะ (2546 : 176-177) ได้ศึกษาการจัดการตนเองและการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้และความร่วมมือระหว่างองค์กรที่มีความสนใจหรือมีปัญหาาร่วมกัน ในการพัฒนารูปแบบชุมชนอยู่ดีมีสุข โดยใช้กระบวนการเรียนรู้เป็นปัจจัยที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง การเรียนรู้ในการจัดการเรียนรู้ได้ช่วยแก้ปัญหาในชุมชน ทำให้ชุมชนอยู่ดีมีสุข เข้มแข็ง พึ่งพาตนเอง

4. การจัดการแบบมีส่วนร่วม

เสรี พงศ์พิศ (2548 : 9) ได้กล่าวถึงชุมชนอินแปลงเป็นเรื่องราวชาวบ้าน ความพยายาม ความมุ่งมั่น ความสามัคคีเป็นหนึ่งในเดียวของชาวบ้านหลายคน หมายหมู่บ้าน หลายตำบล หลายกลุ่ม และหลายองค์กรชุมชนที่สานกันเป็นเครือข่ายไปรอบภูพาน

จากจุดเริ่มต้นที่กุดบาก สกลนคร ขยายออกไปถึงวังสามหมอของอุดรธานี คำม่วงของกาฬสินธุ์ ดงหลวงของมุกดาหาร และค้อย ๆ ลงไปสู่พื้นราบทุกอำเภอของจังหวัดสกลนคร พินยา ว่องกุล (2542 : 7) ได้กล่าวว่า วิถีชีวิตเกษตรกรไทยสายสัมพันธ์แนวนอนนำไปสู่การพึ่งพากัน จนกลายเป็นประเพณี วิถีชีวิต หรือระเบียบของชุมชน ซึ่งมีผลต่อการสร้างสรรค์วิถีชุมชนในตัวเองโดยปริยาย เป็นเศรษฐกิจที่ไม่ต้องจ้างหรือซื้อขาย เช่น การลงแขกช่วยกันทำนา ทำสวน การปลูกบ้าน สร้างสาธารณสมบัติ หรือการร่วมกันล่าสัตว์ การร่วมกันทำการผลิตแล้วนำมาแบ่งปันกัน การร่วมกันรักษาป่าชุมชน (ดอนปู่ตาภาคอีสาน) เพื่อเป็นแหล่งอาหารธรรมชาติของชุมชน อีกทั้งยังมีกฎแห่งการแบ่งปันกันกิน โครงสร้างชุมชน/สังคมแบบมีส่วนร่วมเป็นพื้นฐานการสร้างกลุ่มสร้างองค์กรที่เข้มแข็ง สร้างกองทุน และความร่วมมือที่ทรงพลัง บรรดาองค์กรชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ในชนบท ล้วนอาศัยปฏิสัมพันธ์พวกพ้องเครือญาติและวัฒนธรรมทั้งสิ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้นำตามธรรมชาติจะต้องมีบารมี (ไม่ใช่อำนาจ) ที่มาจากการยอมรับของชุมชน/สังคม สืบเนื่องจากการเสียสละอุทิศตน ผ่านการใช้ชีวิตร่วมส่วต่อชุมชนมานาน ดังนั้นศักยภาพของชุมชนไทยจึงมีลักษณะที่เรียกว่า “ชุมชนแบบองค์กรร่วม” ที่บูรณาการไปสู่ความยั่งยืนได้ หากนำไปใช้อย่างถูกต้องและมีคุณธรรม

ก่อนและท่ามกลางปัญหาวิกฤติที่ดำรงอยู่ขณะนี้ องค์กรพัฒนาเอกชนพบว่า ในกระบวนการพัฒนาชนบทของรัฐ มีกระบวนการประชาชน โดยธรรมชาติ บนฐานภูมิปัญญาและประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่นที่ประยุกต์เข้ากับสภาพสังคม ได้จัดตั้งกลุ่มหรือองค์กรประชาชนขึ้นอย่างเข้มแข็งมีศักยภาพในการพัฒนาและพึ่งพาตนเอง ขึ้นหยัดอยู่ได้อย่างมั่นคง บนหลักการพัฒนาของกลุ่มอย่างมีศักดิ์ศรี สร้างเงินทุนของกลุ่มขึ้นมาอย่างอิสระ เป็นตัวของตัวเอง องค์กรประชาชนลักษณะดังกล่าวกระจายอยู่ในทั่วทุกภาคของประเทศ เป็นกลุ่มที่ซ่อนอยู่ในชุมชนชุมชนควบคู่กับองค์กรจัดตั้งของรัฐ แต่มีศักยภาพภูมิปัญญา และคุณธรรมมากกว่า

โครงสร้างเศรษฐกิจทุนนิยมที่เติบโตจากเศรษฐกิจทุนนิยมที่เติบโตจากเศรษฐกิจแบบศักดินาดั้งเดิมและทุนต่างชาติ แม้ว่ารัฐจะเผชิญปัญหาหนี้สินหนักหนาสาครรรจ์เพียงใด แต่เศรษฐกิจแบบพึ่งตนเองยังเป็นฐานรองรับได้ กระทั่งมาถึงวิกฤติเศรษฐกิจในสมัยรัชกาลที่ 6 ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 และวิกฤติในปี 2540 แม้ว่าภาพรวมของสังคมไทยจะพัฒนาไปเป็นเศรษฐกิจทุนนิยมอย่างเต็มที่ แต่ในชนบทก็ยังคงรักษาความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจพึ่งตนเองกับเศรษฐกิจชุมชน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เนื่องจากการวิเคราะห์ที่ลึกถึงโครงสร้าง เราจะพบว่า ชุมชนสยามสมัยก่อน ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติหลากหลายและมีปริมาณดินเกิน แต่ทุกคนสามารถทำการผลิตหรือหากินจากธรรมชาติแบบพึ่งตนเองได้

พลังสำคัญที่สุดเบื้องหลังการเติบโตของอินแปงไม่ใช่ทรัพยากร เพราะ ป่า ดิน น้ำ ล้อมโหมและถูกทำลายไปเกือบหมด ไม่ใช่เงิน เพราะมีแต่หนี้สิน แต่เป็นพลังความรู้ พลังปัญญา พลังปัญญาเกิดจากการเรียนรู้ รู้จัดตัวเอง รู้จักชุมชน รู้จักสังคมและการเปลี่ยนแปลง รู้แบบเท่าทัน และปรับตัวให้เท่ากับสังคมที่เปลี่ยนแปลง หากชาวบ้านส่วนใหญ่มีปัญหามากมาย เป็นหนี้สินและทุกข์ยากลำบากแสนสาหัสอยู่ทุกวันนี้ ไม่ใช่เพราะพวกเขาไม่มีศักยภาพที่จะเป็นอะไรดีกว่าที่เป็นอยู่ หากเป็นเพราะพวกเขาไม่ได้รับโอกาสให้พัฒนาศักยภาพของตนเองต่างหาก ชาวอินแปงได้แสดงให้เห็นว่า ถ้าหากพวกเขาได้รับการส่งเสริมสนับสนุนอย่างเหมาะสม พวกเขาก็พัฒนาตัวเองได้ดี และพึ่งพาตนเองได้ จากประสบการณ์การพัฒนาที่สำเร็จและล้มเหลวที่ผ่านมา คงไม่มีใครปฏิเสธได้ว่า การส่งเสริมสนับสนุนชาวบ้านที่เหมาะสมมากที่สุดคือ การเรียนรู้

5. แนวคิดทำให้มีการจัดการแบบมีส่วนร่วม การจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนและเครือข่ายต่อการให้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับเกษตรกรมีผู้ได้ศึกษาไว้หลายท่าน ดังนี้

เกษแก้ว วิมลมาลา (2539 : 1) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมว่า หมายถึงรูปแบบการบริหารที่สมาชิกในองค์กร และผู้บริหาร มีโอกาสร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันตัดสินใจ และกำหนดนโยบายในการบริหารร่วมกัน

สมยศ นาวิการ (2547 : 1) ได้ให้ความหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วม คือ กระบวนการตัดสินใจเน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างแท้จริงของบุคคล และความเชี่ยวชาญของพวกเขาในการแก้ปัญหาของการบริหาร ระหว่างผู้บริหารและผู้อยู่ได้บังคับบัญชาที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการตัดสินใจร่วมกัน

แอนโทนี่ (Anthony. 1978 : 3) ให้ความหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วม ที่มีความเกี่ยวข้องมีส่วนในการตัดสินใจได้ใช้ความชำนาญ ความเชี่ยวชาญ ช่วยแก้ปัญหา

สนับสนุนกระบวนการพัฒนาคนแบบองค์รวมด้วยการเรียนรู้ในศาสตร์วิทยา การควบคู่กับการเรียนรู้ผู้วัฒนธรรมแห่งการเกื้อกูล การสังเคราะห์ความรู้สังสม ต่อยอด สุนวัตกรรมความรู้ การเปิดใจกว้างพร้อมทุกความคิดเป็นการปลูกฝังความมีคุณธรรม

การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ให้ตระหนักถึงประโยชน์และความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิตนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตและความสามารถในการดำรงชีวิต ได้อย่างรู้เท่าทันส่งเสริมให้องค์กรทุกส่วนได้เป็นแหล่งเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์

พัฒนาแหล่งเรียนรู้ทั้งในระดับท้องถิ่นและชุมชนเปิดโอกาสให้ใช้ประโยชน์แหล่งเรียนรู้อย่างกว้างขวาง

พันธุทิพย์ รามสูตร (2540 : 35) ได้กล่าวไว้ว่า การปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนั้นมีหลายประการประกอบด้วย

1. ค้นหาความรู้พื้นฐานที่เป็นที่ยอมรับและใช้กันอย่างแพร่หลาย
2. ส่งเสริมความเข้าใจอันดี ระหว่างวัฒนธรรม
3. สร้างคุณภาพระหว่างวิทยาศาสตร์และความรู้พื้นฐาน
4. ยอมรับในความเท่าเทียมกันของภาวะสังคมเศรษฐกิจ

มัลลิกา เขียวหวาน (2556 : 88) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ การเกษตรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตจังหวัดอ่างทองและพระนครศรีอยุธยา พบว่า

1. กิจกรรมการเรียนรู้การเกษตรตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีส่วนร่วม 6 กิจกรรม ได้แก่ การฝึกอบรม การดูงาน การแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูล การประชุมสัมมนา การทำแปลงสาธิตและเผยแพร่ความรู้
2. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม พบว่า มีปัจจัยเกี่ยวข้องได้แก่เวลาว่าง ตำแหน่งทางสังคม ศักยภาพส่วนบุคคลความต้องการบริการจากรัฐ เจตคติกิจกรรมเกษตร การเปิดรับข่าวสาร ปัจจัยภายนอกได้แก่ เจ้าหน้าที่ของรัฐหน่วยงานรัฐ ผู้นำชุมชน เครือข่ายกลุ่ม
3. ขบวนการพัฒนาการเรียนรู้

6. ความหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วม จากความหมายของการมีส่วนร่วม

ผู้วิจัยได้แนวคิดการมีส่วนร่วมของปาริชาต วลัยเสถียร (2546 : 138-139)

ได้กล่าวว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมหมายถึง ขบวนการรับรู้ได้ตระหนักการรู้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วม มีส่วนได้ส่วนเสีย และได้ร่วมกันแก้ปัญหา รวมถึงการรับผลประโยชน์ร่วมกันจากผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2537 : 182-183) ได้กล่าวถึงแนวคิดของมีส่วนร่วม 4 ประการ ได้แก่

1. เป็นการเกี่ยวข้องทางจิตใจและอารมณ์
2. การกระตุ้นให้ช่วยเหลือและทำประโยชน์
3. เป็นการส่งเสริมให้รับผิดชอบทำกิจกรรมต่าง ๆ
4. ในการพัฒนาการมีส่วนร่วมนั้น การมีส่วนร่วมจึงทำให้มีการร่วมมือมีความเกี่ยวข้องกันมีการช่วยเหลือกัน

อรพินท์ สพโชคชัย (2538 : 2) ได้กล่าวถึงความหมายของการมีส่วนร่วมว่าการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้าน เกิดการพัฒนาที่ดีรับผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งเป็นการร่วมรับผลประโยชน์ร่วมแรงร่วมลงทุน

หวัง (Whang. 1981 : 91-92) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมในกระบวนการเข้าไปดำเนินงานของบุคคลหรือของกลุ่มเพื่อให้การสนับสนุนทางด้านกำลังงาน หรือทรัพยากรต่อสถาบันหรือระบบที่ครอบคลุมการดำเนินชีวิตของพวกเขา

องค์การสหประชาชาติ (United Nation. 1981 : 5) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่าหมายถึง การสร้างโอกาส ให้สมาชิกทุกคนของชุมชน และสมาชิกในสังคมสามารถเข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือ และเข้ามามีอิทธิพลต่อกระบวนการดำเนินกิจกรรมในการพัฒนา รวมทั้งมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์จากผลของการพัฒนาอย่างเท่าเทียมกัน

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

ไวท์ (White. 198 : 52) อ้างถึงในกรมการพัฒนาชุมชน (2529 : 11) ให้ความหมายว่าการมีส่วนร่วมประกอบด้วย 3 มิติ คือการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าจะไรควรทำและทำอย่างไร มิติที่สอง มีส่วนรวมเสียสละในการพัฒนา การลงมือปฏิบัติการตามที่ได้ตัดสินใจ และมิติที่สาม มีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินงาน และมีอีกมิติหนึ่ง คือการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

อาแม มะแส และ ณรงค์ นิมิพิเศษ (2556 : 2) กล่าวว่า ประชากรส่วนใหญ่ในประเทศอาศัยอยู่เป็นชุมชนในชนบท ทั้งนี้สามารถเห็นได้ทั้งในเชิงกายภาพ จากการที่มีการสร้างบ้านเรือนอยู่ด้วยกันเป็นกลุ่ม เป็นหย่อมในอาณาบริเวณเดียวกันและในทางสังคมที่มักจะมีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นระหว่างสมาชิก โดยสะท้อนออกมาในรูปของการเป็นญาติพี่น้องกัน มีการพึ่งพาช่วยเหลือกัน และการแลกเปลี่ยนสิ่งของที่จำเป็นต่อการดำรงชีพ ระหว่างกันในลักษณะของความสัมพันธ์ต่างตอบแทน (Reciprocal Relationship) การร่วมใช้และจัดการทรัพยากรบางอย่างในรูปแบบของทรัพย์สินร่วม (Common Property Resources) และการมีศูนย์รวมในการกิจกรรมร่วมกัน (Collective Action) ตามความเชื่อและประเพณีของแต่ละท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ (อาแม มะแส. 2556 : 112 ; Ostrom. 2000 : 384 ; Mathie & Cunningham. 2003 : 396)

ความสัมพันธ์ลักษณะดังกล่าวนี้ น่าจะเป็นฐานที่สำคัญ ของการพัฒนาประเทศ ให้สามารถพัฒนาที่บูรณาการหลายมิติอย่างสมดุล รวมทั้งมีจัดการทรัพยากรต่างๆ ให้ประชากรส่วนใหญ่สามารถดำรงชีพอย่างมั่นคง และยั่งยืน อุดมการณ์พัฒนาลักษณะดังกล่าวนี้ น่าจะเป็นฐานที่สำคัญของการพัฒนาประเทศ ให้สามารถพัฒนาการที่บูรณาการหลายมิติอย่างสมดุล รวมทั้งมีจัดการทรัพยากร

ต่าง ๆ ให้ประชาชนส่วนใหญ่สามารถดำรงชีพอย่างมั่นคงและยั่งยืน อุดมการณ์การพัฒนาลักษณะดังกล่าวนี้เป็นที่แสวงหาอย่างมากภายใต้สภาวะการณ์ที่เศรษฐกิจและสังคมของโลกมีความอ่อนไหว

8. ความสำเร็จทำให้มีความเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเอง

8.1 แนวคิดการมีความสามารถพึ่งตนเอง การมีความเข้มแข็งพึ่งตนเองได้ ประกอบด้วย

ในด้านเกษตรกรที่เข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้สามารถนำพาครอบครัวให้มีความมั่นคง เข้มแข็ง จะต้องประกอบด้วย

8.1.1 หัวหน้าครอบครัว จะต้องเป็นผู้นำที่เข้มแข็ง มีความขยันอดทน มีวิสัยทัศน์ รับฟังทุกคนในครอบครัว และสังคมในชุมชน

8.1.2 มีความสังเกต มีความรู้ มีวิจารณ์ญาติที่ดี

8.1.3 มีความกล้าในการตัดสินใจ กล้าที่จะเปลี่ยนแปลง

8.1.4 มีความรอบรู้ หมั่นศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมจากผู้อื่น จากชุมชน

8.1.5 เกษตรกรมีผลกำไร มั่นคง ถูกกฎหมาย

อยู่ในหลักคุณธรรม

8.1.6 ทุกคนในครอบครัวต้องช่วยกันประกอบอาชีพและมีความคิดไปในแนวทางเดียวกัน ร่วมมือร่วมแรงทำงาน สร้างความมั่นคงแก่ครอบครัว

8.1.7 ครอบครัวจะต้องมีภูมิคุ้มกัน มีการออมเพื่อเป็นหลักความมั่นคง

8.1.8 จะต้องสามารถพึ่งตนเองได้ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น อยู่บนพื้นฐานความซื่อสัตย์ ขยัน อดทน หมั่นเพียร มีคุณธรรม มีปัญญา มีความรู้ มีความเชื่อมั่นที่จะพึ่งตนเอง

8.1.9 สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยตัวเองเป็นส่วนใหญ่โดยอาศัยความรู้และกลไกภายในชุมชนเอง

8.1.10 มีการพัฒนาศักยภาพตนเองอย่างต่อเนื่องจากภูมิความรู้และปัญญาของตัวเองเป็นหลัก

8.1.11 มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีส่วนร่วมในชุมชนเป็นที่รักใคร่ของผู้อื่นของเพื่อนบ้าน ในชุมชน มีการแบ่งปัน เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่กับเพื่อนบ้าน

9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเข้มแข็งพึ่งตนเอง

ธนสวรรค์ เจริญเมือง (2544 : 82) ได้กล่าวถึงเกษตรกรไทยมีความเข้มแข็ง ส่งผลให้ท้องถิ่นมีความเข้มแข็งตามไปด้วย การที่เกษตรกรมีความเป็นอยู่ดีมีสุขการจัดการทางด้านการบริหาร ส่งผลถึงท้องถิ่นต้องเข้มแข็ง สามารถดูแลชุมชนให้เข้มแข็งมั่นคง มีการแบ่งปันทรัพยากรธรรมชาติอย่างเสมอภาคและให้เกิดประโยชน์สูงสุด จัดระเบียบสังคมอย่างเข้มแข็ง อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ธนากร สังเขป (2556 : 47) ได้กล่าวไว้ว่า เกษตรกรเข้มแข็งมีลักษณะ 7 ประการ ดังนี้

1. อยู่ในชุมชนที่รวมตัวกันเป็นปึกแผ่น มีความเอื้ออาทรต่อกัน รักสามัคคี
2. อยู่ในชุมชนที่มีการพึ่งตนเองได้ในระดับสูง มีอำนาจต่อรองสูง
3. เกษตรกรที่สามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ
4. เกษตรกรที่สามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง
5. เกษตรกรที่มีผู้นำเก่งดี มีสถานะเป็นผู้นำสูง
6. เกษตรกรมีการกำหนดวิสัยทัศน์ มีแผนพัฒนาตนเอง
7. เกษตรกรมีส่วนร่วมในชุมชนในการร่วมคิดร่วมทำร่วมตัดสินใจ

ฐิติวุฒิ เสนาคำ (2540 : 5-13) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้กลุ่มเข้มแข็ง คือภาวะผู้นำ และผู้นำกลุ่ม เป็นผู้ที่ดึงการเข้ามามีส่วนร่วมของคน และไม่ผูกขาดการเป็นเจ้าของปัญหาหรือเจ้าของกลุ่มวิสัยทัศน์กว้างไกล เป็นผู้มีความพร้อมที่จะเรียนรู้จากความล้มเหลว และเป็นผู้นำที่ผนึกตัวเองเข้ากับกลุ่มอย่างแนบแน่นและทำประโยชน์ให้กับเพื่อน

ลีลาภรณ์ นาคทรพร และคณะ (2538 : 32) ได้สรุปตัวชี้วัดความเข้มแข็ง ขององค์กรชุมชน ที่สำคัญได้แก่ด้านเกี่ยวกับตัวผู้นำ โดยผู้นำจะได้รับการยอมรับจากสมาชิกมีความรู้และมีทักษะ ความเป็นผู้นำ

ประทีป วีระพัฒนนิรันดร์ (2541 : 65) นักเศรษฐศาสตร์มักให้ความสำคัญต่อการรักษาเสถียรภาพค่าเงินบาทและการแก้ปัญหาสภาพคล่องในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ แต่นักพัฒนาส่วนใหญ่เน้น “การสร้างความเข้มแข็งของชุมชน” โดยสร้างการเรียนรู้ให้ชุมชนสามารถ “พึ่งตนเองได้” ซึ่งสอดคล้องกับปรัชญาของแผนฯ 8 ที่ใช้ คน เป็นศูนย์กลาง ของการพัฒนา ในปัจจุบันยังไม่มีข้อสรุป “ตัวชี้วัด” ความเข้มแข็งของชุมชน ที่คนในชุมชนสามารถนำไปใช้ประเมินได้ด้วยตนเองได้ แต่จากการระดมความคิดจากหลายฝ่ายที่นำโดยนายแพทย์ประเวศ วะสี เมื่อต้นปี 2541 ได้ให้ความสำคัญต่อ 6 พลังสร้างสรรค์ภายในชุมชน คือ (1) พลังคน (2) พลังกลุ่ม (3) พลังทุน (4) พลังธุรกิจ (5) พลังเอื้ออาทร (6) พลังการเรียนรู้

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในความเข้มแข็งพึ่งพาตนเอง

เสรี พงศ์พิศ (2548 : 10-11) ได้กล่าวไว้ว่า อินแปงเป็นตัวอย่างหนึ่งของความพยายามของชาวบ้านที่จะพึ่งพาตนเอง “ทุน” ที่พวกเขาพบว่ายังเหลืออีกไม่น้อย และมากพอให้พึ่งพาตนเองได้ ถ้าหาก “ฉลาดใช้” ความฉลาดที่ไดมาจาก การเรียนรู้ เรียนรู้มาจากการเรียนรู้ทดลอง แสวงหาความรู้ใหม่ ๆ ด้วยตนเอง เอาภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐาน ใครที่ไปรู้จักอินแปงแล้วพยายามเลียนแบบคงจะเลียนยาก เพราะอินแปงไม่มีสูตรสำเร็จ ไม่มีรูปแบบตายตัว อาจจะได้สูตรการทำ โน่น ทำนี่มากมายหลายสูตร แต่สูตรเหล่านี้ก็เป็นเพียงเทคนิควิธีการ ไม่ใช่วิถีคิด ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ วิถีคิดนี้ต่างหากที่ทำให้อินแปงสามารถพัฒนามาถึงวันนี้ วิถีคิดอินแปง คือ ทำอย่างไรจึงจะพึ่งพาตนเองได้ การพึ่งตนเองสองด้าน ด้านหนึ่งเป็นเรื่องสังคมวัฒนธรรม จะช่วยเหลือเกื้อกูลกันและพึ่งพาอาศัยกันได้อย่างไร จัดองค์กรอย่างไร ประสานให้เป็นเครือข่ายอย่างไร อีกด้านหนึ่งเป็นเรื่องทางเศรษฐกิจ อีกด้านหนึ่งการพึ่งตนเองคือ การจัดการด้านทางเศรษฐกิจของชุมชน เริ่มจากการกลับคืนสู่รากเหง้า ซึ่งไม่ใช่คืนสู่อดีต แต่หมายถึงการสืบค้นหาคุณค่าของอดีตและนำมาประยุกต์กับปัจจุบันให้สมสมัย ตอบได้ว่าทำอย่างไรจึงจะเฝ้าอยู่เฝ้ากิน และพออยู่พอกิน แม้ไม่ร่ำไม่รวยแต่มีชีวิตที่มั่นคง มีระบบสวัสดิการ

สมหมาย สาททรัพย์ (2554 : 32) ได้ศึกษาความเข้มแข็งตามแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียงของชาวพุทธ ศึกษากรณีชุมชนศรีระอ โสภ อําเภอกันทรลักษ์ณ์ จังหวัดศรีสะเกษ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความเข้มแข็งของเกษตรกรตามแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงของชาวพุทธ ณ ชุมชนศรีระอ โสภ และเพื่อศึกษาแนวทางการสร้างความเข้มแข็งของเกษตรกรชาวพุทธและปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียง ความเข้มแข็งของชุมชนจากปัจจัยเพียง 3 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจชุมชน การเรียนรู้ ศาสนา วัฒนธรรม

10. ความสำเร็จที่ทำให้มีการดำรงชีพอย่างยั่งยืน

10.1 แนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (Sustainable livelihoods framework)

งานวิจัยเกี่ยวกับความยากจนที่ ผ่านมาส่วนใหญ่จะใช้การวิเคราะห์ โดยอาศัยข้อมูลความยากจนพื้นฐาน (Poverty profiles) เพื่อ เปรียบเทียบคุณลักษณะ โดยทั่วไปของคนจนแต่ละกลุ่มซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่และช่วง เวลา คนจนร้อยละ 80 อาศัยอยู่ในชนบทและประกอบอาชีพเกษตรกร ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมี คนจนมากที่สุด คนจนส่วนใหญ่มีการศึกษาดำ เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2551 : 35) อย่างไรก็ตาม ข้อมูลความยากจนดังกล่าวยังไม่สามารถอธิบาย ถึงสาเหตุว่าทำไมคนจนเหล่านั้นถึงตกอยู่ในความยากจนหรือปัจจัยใดที่นำไปสู่ความยากจนได้ ความยากจนจึงเป็นเหตุที่ไม่สามารถดำรงชีพอย่างยั่งยืน

จากความยากจน จึงต้องอาศัยแนวคิด การดำรงชีพอย่างยั่งยืน (Sustainable livelihoods framework) ซึ่งถือเป็นกรอบแนวคิดสำคัญ

สำหรับองค์ประกอบของการดำรงชีพอย่างยั่งยืน ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ประการ กล่าวคือ

1. ทรัพย์สินในการดำรงชีพ (Livelihoods assets) เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญ หรือ อีกนัยหนึ่งคือเป็นต้นทุนในกระบวนการดำรงชีพ
2. ทุนมนุษย์ (Human capital) หมายถึง ทักษะ ความรู้ ความสามารถด้านแรงงาน คุณภาพแรงงาน ศักยภาพการเป็นผู้นำ และมีความสุขภาคี
3. ทุนธรรมชาติ (Natural capital) หมายถึง ดิน น้ำ อากาศ ป่าไม้ ความหลากหลาย ทางชีวภาพ
4. ทุนการเงิน (Financial capital) หมายถึง เงินสะสมที่สามารถนำมาใช้ ประโยชน์ได้ และเงินไหลเวียน
5. ทุนกายภาพ (Physical capital) หมายถึง สิ่งอำนวยความสะดวก โครงสร้างพื้นฐาน และเครื่องมือเครื่องจักรที่ใช้ในการผลิต
6. ทุนสังคม (social capital) หมายถึง กลุ่ม เครือข่าย ประชาสังคม การเป็นสมาชิก รวมถึงความสัมพันธ์ในครอบครัวและสังคม

ภาวะความเสี่ยงหรือผลกระทบที่เกิดขึ้นอย่างไม่คาดคิด (Shocks) เช่น ภัยธรรมชาติ การขาดเงินใช้จ่าย ความขัดแย้งในสังคม ปัญหาสุขภาพมนุษย์ พีช สัตว์แนวโน้ม (Trends) ภาวะแนวโน้มของการเคลื่อนไหวของปัจจัยต่างๆ เช่น แนวโน้มประชากร ทรัพยากร เศรษฐกิจ รัฐบาล นโยบาย และเทคโนโลยีการเปลี่ยนแปลงตามฤดูกาล (Seasonality) ได้แก่ วัฏจักรต่าง ๆ เช่น วัฏจักรราคา ผลผลิต สุขภาพ โอกาสการจ้างงาน เป็นต้น

ยุทธวิธีการดำรงชีพ (Livelihoods strategies) เป็นทางเลือก โอกาส ที่ใช้เป็นกลยุทธ์ ในการดำเนินชีวิต ซึ่งจะมีลักษณะของความหลากหลาย (Diversity) ตามลักษณะ พื้นที่ ภูมิประเทศ ที่ถือครอง และช่วงเวลา เป็นลักษณะที่เคลื่อนไหว (Dynamic) กระจายหลายสถานที่ (Straddling) และเชื่อมโยง (linkage)

ผลลัพธ์ (Livelihood outcome) เป็นผลที่เกิดจากการเลือกวิถี หรือยุทธวิธีในการดำเนินชีวิตซึ่งแสดงออกถึงการดำรงชีพอย่างยั่งยืน ได้แก่ การมีรายได้เพิ่มขึ้น (More income) ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น (Increased well-being) ความเปราะบางต่อความเสี่ยง หรือความผันผวนลดลง (Reduced vulnerability) ความมั่นคงด้านอาหารเพิ่มขึ้น (Improved food security) และการเกิดความ

ยั่งยืนในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ (Sustainable use of natural resource based) ต้นทุนการผลิต
สูงขึ้นการเลือกกลยุทธ์การค้าจึงมีผลกระทบโดยตรงต่อรายได้ทางการเกษตร
แนวความคิดหลักของการดำรงชีพอย่างยั่งยืนมีด้วยกัน 6 ประการดังนี้

1. คนเป็นศูนย์กลาง (People-center) มุ่งเน้นสนับสนุนคนเพื่อนำไปสู่เป้าหมายของ
การค้าจึงชีวิต โดยเชื่อว่าความยากจนจะลดลงหากการสนับสนุนจากภายนอกการทำงานสอดคล้อง
กับแนวทางวิถีทางการดำรงชีวิต สภาพแวดล้อมทางสังคม และความสามรถในการปรับใช้
2. องค์กรรวม (Holistic) ทุกสิ่งทุกอย่างมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกัน ไม่สามารถแยก
ส่วนได้
3. พลวัต (Dynamic) คำนึงการเพื่อความเข้าใจและเรียนรู้ในการเปลี่ยนแปลง
เพื่อที่จะสามารถสนับสนุนผลทางบวกบรรเทาผลทางลบที่เกิดขึ้นจากผลกระทบภายนอก
4. สร้างบนจุดแข็ง (Building on strengths) หลักการสำคัญคือการเริ่มวิเคราะห์
จากจุดแข็งคือสิ่งที่มีอยู่มากกว่าจุดอ่อน หรือความต้องการ
5. เชื่อมโยงมหภาคและจุลภาค (Macro-micro links) แนวทางการศึกษาการค้า
จึงชีพอย่างยั่งยืน
6. ความยั่งยืน (Sustainability) เป็นการประเมินความยั่งยืนจาก 4 องค์ประกอบ
หลักคือ สภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม สถาบัน

10.2 แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

คณะกรรมการโลกว่าโดยด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาแห่งองค์การ
สหประชาชาติได้จุดกระแสพัฒนาที่ยั่งยืน เมื่อ ค.ศ. 1987 (พ.ศ. 2530) โดย เสนอแนวคิดว่าการ
พัฒนาที่ยั่งยืนนั้นจะต้องไม่ทำลายธรรมชาติ และ สิ่งแวดล้อม และมีองค์กรต่างๆ นักวิชาการ
นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน และ การพัฒนาที่เกี่ยวข้องด้วย ดังนี้

10.2.1 แนวคิดการพัฒนาเชิงวัฒนธรรม

องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์ และ วัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO)
ได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาในระดับโลกที่เรียกว่า ทศวรรษโลกเพื่อการพัฒนาเชิงวัฒนธรรม
โดยการอนุมัติของสมัชชาใหญ่
ความสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน

Carson. Watter H,edi (1990 : 32) จากหนังสือ “The Global Ecology
Handbook” ได้ให้ความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ นโยบายที่สนองความต้องการประชาชน
ในปัจจุบันโดยไม่ต้องทำลายทรัพยากรซึ่งจะเป็นที่ต้องการในอนาคต

ความหมายของสังคมที่ยั่งยืน (Sustainable society) คือสังคมที่สนองความต้องการของคนโดยไม่ทำให้คนรุ่นต่อไปในอนาคตต้องประนีประนอมยอมลดความต้องการของเขาการพัฒนาที่ยั่งยืนจึงเป็นการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน

10.3 แนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน ความเข้าใจว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนมีความสำคัญต่อชีวิตและความเป็นอยู่ ดังนี้

10.3.1 ความสมดุล การพัฒนาที่ยั่งยืนจะทำให้โลกมีความสมดุลทั้งทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

10.3.2 ความเป็นธรรม การพัฒนาที่ยั่งยืนจะทำให้มนุษย์ และ สิ่งมีชีวิตทั้งหลายบนโลกได้รับความเป็นธรรม

10.3.3 ปัญหาสังคม การพัฒนาที่ยั่งยืนจะทำให้ปัญหาสังคมมีน้อยลงมุ่งความเจริญก้าวหน้าที่ไม่ก่อให้เกิดปัญหา

10.3.4 จิตใจมนุษย์ การพัฒนาที่ยั่งยืนจะยกระดับของความเป็นมนุษย์ให้สูงขึ้น คือมนุษย์มีจิตใจสูงขึ้นไปกว่าเดิมไม่เอาเปรียบผู้อื่น กิเลสน้อย มี ชรามะมากขึ้น

10.3.5 การพึ่งตนเอง และ การพัฒนาจากรากฐานของชุมชนการพัฒนาที่ยั่งยืนจะพึ่งตนเองเป็นหลัก พัฒนาจากรากฐานที่มีทำให้ชุมชน เจริญก้าวหน้าต่อเนื่องมากขึ้นตามลำดับ การพัฒนาจากรากฐานที่เป็นภูมิปัญญาของตนเอง ภูมิปัญญาของชุมชน ภูมิปัญญาในท้องถิ่น

10.3.6 การเมืองและการปกครอง การพัฒนาที่ยั่งยืนจะเกิดขึ้นได้ ฝ่ายการเมือง และการปกครองจะต้องมีความละเอียดรอบคอบในการกำหนดนโยบาย และ การดำเนินนโยบาย

10.3.7 ต้นทุนของเวลา การพัฒนาที่ยั่งยืนมีความสำคัญในมิติของเวลา สรรพสิ่งที่เกิดขึ้น และดำเนินไปถ้ามีความต่อเนื่อง ต้นทุนของเวลาที่ลงไปก็สูญเปล่า

ดังนั้นคำว่า “ การพัฒนาและยั่งยืน ” ธนากร สังเขป ได้กล่าวว่า

สมพร เทพสิทธิ (2554 : 1) ได้กล่าวว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนคือทำให้เจริญอย่างถาวร สามารถพัฒนาให้ถาวรดีขึ้นเรื่อย ๆ และสร้างสรรค์สิ่งที่มีประโยชน์ขึ้นใหม่

ชัยวุฒิ ชัยพันธุ์ (2544 : 319) ได้อธิบายว่าความยั่งยืนหมายถึง การดำรงอยู่ทั้งระบบนิเวศน์สังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจไปพร้อมๆกัน และต่อเนื่องไปสู่อนาคต

พลโทถลอง โชติกะกรม (2542 : 38) ให้ความหมายว่า การพัฒนาแบบยั่งยืน คือการพัฒนาที่สามารถพิทักษ์รักษาธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของวันนี้ให้ดำรงอยู่อย่างยั่งยืนยาวนานไปถึงอนาคต เพื่อสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบันด้วย

เสรี พงศ์พิศ (2548 : 18) อินแบ่งเป็นหนึ่งกรณีตัวอย่างของกระบวนการเรียนรู้และการพัฒนาแบบพอเพียงและยั่งยืน การพัฒนาที่เริ่มด้วยการสร้างปัญญา การพัฒนาที่เอาปัญญา

ก่อนเงิน ก่อนโครงการ ก่อนสิ่งของ เกษตรพืชเดียวกันนี้ไม่ยั่งยืนนอกจากจะทำให้เป็นหนี้สินแล้ว ดินยังเสีย ป่าหมด เพราะไปถางเพื่อขยายการเพาะปลูก เพิ่มไม่รู้จัก ต้องทำเหมือนเดิมทุกปี และ ทำหนักขึ้นทุกปี ไม่เห็นทางว่าจะสบาย ร่างกายทรุดโทรมเพราะงานหนักและรับเอาสารเคมีเข้าไป ในร่างกาย ต่างจากเกษตรกรยั่งยืน ยิ่งทำยิ่งสบาย เขาบอกว่าตอนนี้ไม่ต้องทำอะไรมาก ดินเข้ามา ก็ ไปเลี้ยง เป็ด ไก่ ปลา หมู ไปดูต้นไม้บ้าง หญ้าไม่ต้องถางเพราะเมื่อต้นไม้อายุเต็ม หญ้าคาก็หมดไปเอง หญ้าอะไรก็ไม่เกิด เพราะมีแต่ต้นไม้ ใบไม้ เป็นปุ๋ยอย่างดีทำให้ปุ๋ยดีขึ้น เขาไม่ใช้สารเคมีเลย ดินจึงดี ใสเดือนมาก ปลูกก็มาก ทำให้ได้กินเห็ดดี ๆ หลายชนิด ธรรมชาติก็เอื้อกัน ไม่ต้องใช้ยาฆ่าแมลงอีกต่อไป ไม่ต้องใช้ปุ๋ยเคมีอีกต่อไป ใช้มูลสัตว์ปุ๋ยอินทรีย์ทำเองก็เหลือเฟือ

สรุป การพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาทุกด้านอย่างเป็นองค์รวมมีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง ตอบสนองความต้องการของชนรุ่นปัจจุบัน

10.4 ความหมาย ความยั่งยืน มั่นคง มีภูมิคุ้มกัน

สามารถชี้ให้เห็นคนจนคือใครและมีลักษณะอย่างไร อาทิคนจนร้อยละ 80 อาศัยอยู่ในชนบทและประกอบอาชีพเกษตรกร ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีคนจนมากที่สุด คนจนส่วนใหญ่มีการศึกษาต่ำ เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2551) อย่างไรก็ตาม ข้อมูลความยากจนดังกล่าวยังไม่สามารถอธิบายถึงสาเหตุว่าทำไมคนจนเหล่านั้นถึงตกอยู่ในความยากจนหรือปัจจัยใดที่นำไปสู่ความยากจนได้ดังนั้น ในการศึกษาวิจัยเพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งซึ่งมากขึ้นว่าปัจจัยใดที่เป็นสาเหตุและกระบวนการใดที่ทำให้คนตกเข้าสู่ความยากจนหรือออกจากความยากจน จึงต้องอาศัยแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (Sustainable livelihoods framework) ซึ่งถือเป็นกรอบแนวคิดสำคัญที่สามารถอธิบายองค์ประกอบและกระบวนการสร้างแนวทางวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ในการดำรงชีพของกลุ่มคนจนได้อย่างชัดเจนและครอบคลุม แนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืนได้รับการยอมรับและถูกนำมาใช้อ้างอิงในงานวิจัยเกี่ยวกับความยากจนถูกขยายความให้กว้างขึ้นจากมิติทางด้านรายได้เป็นความยากจนในหลายมิติ (Multi-dimensional poverty approach)

ความยั่งยืนมั่นคง หมายถึง การพัฒนาทุกด้านที่มีความสำคัญหลายด้าน

1. ด้านสมดุล
2. ด้านความเป็นธรรม
3. ด้านปัญหาสังคม
4. ด้านจิตใจที่เป็นธรรม

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุต.โต) (2544 : 69) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นการพัฒนาที่เป็นบูรณาการ คือทำให้เป็นองค์รวมมีลักษณะคือคุณภาพที่ส่งต่อการพัฒนาไปในอนาคต ตอบสนองความต้องการของคนปัจจุบัน

สรุป คือ ความยั่งยืน มั่นคง เป็นแนวทางที่จะสร้างคุณภาพให้คงทน ต่อเนื่อง ตอบสนองความเป็นอยู่ของประชาชน

10.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จที่ทำให้มีการดำรงชีพอย่างมั่นคงยั่งยืน

สุธรรม รัตน โขติ (2552 : 469) ได้กล่าวไว้ใน “พฤติกรรมองค์การและการจัดการ” สิ่งที่ทำให้วัฒนธรรมยั่งยืน (Sustainable) ได้คือการปลูกฝังทางวัฒนธรรม (Socialization) ซึ่งเป็นกระบวนการที่ทำให้สมาชิกใหม่มีโอกาสเรียนรู้วัฒนธรรมองค์การ โดยผู้ที่อยู่ในองค์การมาก่อนจะถ่ายทอดค่านิยมด้านคติ และทัศนคติเกี่ยวกับองค์การให้กับผู้มาใหม่ หรือสมาชิกขององค์การ กระบวนการปลูกฝังทางวัฒนธรรม

ระบบเกษตรยั่งยืนเป็นการทำการเกษตรที่ให้เกษตรกรคำนึงถึงวงจร ความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ หลีกเลี่ยงเรื่องเทคนิคหรือวิธีการทางการเกษตรที่ส่งผลกระทบต่อวิถีธรรมชาติเกิดความยั่งยืนของระบบเกษตรกรรมธรรมชาติ

ธวัช มกรพงษ์ (2537 : 90-95) ได้ศึกษาการพัฒนาชนบทโดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้พบว่าในการพัฒนาชุมชนชนบท จะต้องอาศัยผู้นำและองค์กรท้องถิ่นในชนบทเป็นกลไกขับเคลื่อนในการดำเนินการ ซึ่งเป็นผู้นำตามรูปแบบและกฎหมาย การพัฒนาการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต้องยึดหลักการพึ่งตนเองและการมีส่วนร่วมของประชาชน การพัฒนาที่ยั่งยืน พึ่งตนเองได้ต้องอาศัยความร่วมมือของทุกฝ่าย

ปวิญ อึ้งภากรณ์ อ่างถึงโน อภิชัย พันธเสน (2549 : 138-139) ได้ให้ความเห็นว่าการพัฒนาชนบทจะมีผลสำเร็จสมบูรณ์ไม่ต้องบรรลุจุดมุ่งหมาย 3 ประการ คือ

1. รายได้ของชาวชนบท เพิ่มขึ้นในอัตราที่น่าพอใจ
2. ความสำเร็จและรายได้ของชาวบ้าน (ชนบท) ต้องเป็นไปได้โดยความมั่นคง
3. ชาวชนบท ต้องสามารถช่วยตัวเองได้และช่วยเหลือกันและกันได้

สิทธิเดช นิลสัมฤทธิ์ (2548 : 12) ได้ทำการศึกษาดำเนินชีวิตในระบบเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลได้สรุปผลของการวิจัยว่าประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลที่ดำเนินชีวิตตามแนวทางในระบบเศรษฐกิจพอเพียงมีความสามารถในการพึ่งตนเอง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านเทคโนโลยี และด้านเศรษฐกิจมีความเป็นอยู่อย่างพอเพียง ครบทุกด้าน ชุมชนถึงระดับครัวเรือนมีการดำรงอยู่อย่างมั่นคง มีคุณภาพและยั่งยืนเป็นอย่างดีตลอดไป

อะแม มะแส และ ณรงค์ ติมวิเศษ ได้ให้ความเห็นว่า องค์ประกอบหลักที่
 การพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาชุมชนภูมิคุ้มกันควรมีขึ้นทั้งในระดับ
 ครัวเรือนและระดับชุมชนในแต่ละชุมชน ซึ่งทั้งสองระดับนี้ควรจะต้องสัมพันธ์ซึ่งกันและกันจึงจะ
 สร้างความยั่งยืนให้เกิดความยั่งยืนของการพัฒนา แต่ที่ผ่านมายังขาดการศึกษาที่อธิบายถึงบทบาท
 ของชุมชนในการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน งานวิจัยชิ้นนี้จึงมีเป้าหมายที่จะค้นหา
 คำตอบที่จะอธิบายเรื่องนี้ ด้วยการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจากหลากหลายแหล่ง
 รวมทั้งการเลือกชุมชนชนบทที่ประสบผลสำเร็จในการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมา
 จำนวน 5 ชุมชน เป็นกรณีศึกษา ผลจากการสังเคราะห์ข้อมูล พบว่า การมีภูมิคุ้มกันสะท้อนออกมา
 ในรูปของการที่ชุมชนสามารถที่จะแก้ไขปัญหาที่คนในชุมชนประสบในหลากหลายมิติ ด้วยการมี
 กิจกรรมต่าง ๆ ที่พัฒนาอย่างเป็นกระบวนการบนฐานของทรัพยากรและภูมิปัญญาในท้องถิ่น
 การดำเนินงานของกลุ่มเป็นไปในรูปแบบที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างผูกพันกันของสมาชิก อัน
 ส่งผลให้เสริมสร้างความเข้มแข็งทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมรวมทั้งส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากร
 ในชุมชน นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาเครือข่ายเชื่อมโยงกับชุมชนอื่น ๆ ที่มีความสนใจร่วมกัน และ
 กับหน่วยงานภายนอก ความหลากหลายของกิจกรรมกลุ่มและการมีเครือข่ายเชื่อมโยงช่วยลด
 ผลกระทบต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดตามมาในอนาคต ด้วยการกระจายความเสี่ยงและการช่วยเหลือ
 จากเครือข่าย

สหัทยา พลปัดพี (2548 : 32) กล่าวว่า การวิจัยนี้ได้เลือกชุมชนที่ดำเนินการ
 ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 3 ชุมชน ในพื้นที่ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และ
 ภาคเหนือ โดยเน้นการศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
 ประกอบด้วย ความพอประมาณกับศักยภาพตนเอง สภาพแวดล้อม และความไม่โลภเกินไปจน
 เบียดเบียนผู้อื่น ความมีเหตุผล ได้แก่ การไม่ประมาท การรู้ถึงสาเหตุ พิจารณาค้นหาปัจจัยที่
 เกี่ยวข้อง และคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการกระทำและความมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ครอบคลุม
 ถึงการพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ สังคม การคำนึงถึงผลระยะยาว การรู้เท่าทันและพร้อมรับ
 การเปลี่ยนแปลง พบว่าชุมชน 3 แห่ง มีความคล้ายคลึงกันในลักษณะความเป็นชุมชนเกษตรกรรม
 พึ่งตนเอง มีทัศนคติและค่านิยมที่ดีต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแต่แตกต่างกันที่พื้นที่ตั้งและสภาพ
 ปัญหาของชุมชนในด้านการเรียนรู้ของชุมชนมี 2 ระดับ คือ ระดับบุคคลและระดับกลุ่ม/ชุมชน
 ผ่านการทำกิจกรรมและปฏิสัมพันธ์โดยมีการเรียนรู้ของชุมชน 4 ด้าน คือ ความพอเพียงด้าน
 เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และจิตใจ สานต่อด้วยความสามัคคีและเอื้ออาทรในสังคม และดำเนิน
 ชีวิตอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างมั่นคง แล้วจึงพัฒนากิจกรรมด้านเศรษฐกิจเพื่อให้สมาชิกในชุมชนมี
 คุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาชุมชนอย่างสมดุลและยั่งยืน

ชิตาภรณ์ ทองช่อม (2551 : 36) กล่าวว่า การวิจัยเพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์ แนวคิดเศรษฐศาสตร์กระแสทางเลือก เน้นการศึกษาสภาพการจัดการหลักสูตรและการเรียน การสอนเศรษฐศาสตร์บัณฑิตที่สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง พุทธเศรษฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์มนุษยนิยม และเศรษฐกิจชุมชน มีแนวทางในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ การผลิต และการบริโภคแต่พอประมาณ โดยเน้นทางสายกลางซึ่งเป็นหลักของพระพุทธศาสนา เป็นจุดร่วมของทุกแนวคิด แต่มีความแตกต่างกัน คือ เศรษฐกิจพอเพียงและเศรษฐกิจชุมชนเน้นการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจตามอัตภาพหรือตามความสามารถที่มีอยู่ ส่วนพุทธเศรษฐศาสตร์และเศรษฐศาสตร์มนุษยนิยม เน้นการตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐาน แนวคิดทั้ง 4 ด้าน มีความครอบคลุมองค์ประกอบของความพอเพียง 3 ประการ คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี และมีเงื่อนไขของความพอเพียง 2 ประการ คือ ความรู้และคุณธรรม โดยมีความมุ่งหมายเดียวกัน คือ นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

สมศรี จินะวงษ์ (2544 : 37) กล่าวว่า แนวคิดการพัฒนาแบบเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านสุขใจ จังหวัดกาฬสินธุ์ และชุมชนพอเพียง จังหวัดมหาสารคาม เป็นการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐศาสตร์ทั้งในด้านการผลิต การบริโภค การแลกเปลี่ยนและการจัดสรร โดยมีความรู้จักพอ การไม่เบียดเบียนตนเอง ผู้อื่น และสิ่งแวดล้อมเป็นพื้นฐาน ด้านการผลิตเป็นไปเพื่อสนองความต้องการในการบริโภคของครัวเรือนเป็นลำดับแรก และเพื่อการค้าในลำดับถัดไปรัฐ กระบวนการเรียนรู้ในชุมชน 2 แห่งนี้ มีองค์ประกอบการเรียนรู้ที่คล้ายคลึงกัน ประกอบด้วยปัจจัยภายในภายนอก และสภาพแวดล้อม แต่แตกต่างกันบนพื้นฐานศักยภาพของแต่ละชุมชน โดยชุมชนบ้านสุขใจใช้ศรัทธาที่มีต่อพระสงฆ์ เป็นเครื่องหนุนนำการเรียนรู้ นำคำสอนทางศาสนามาสอดแทรกในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ส่วนชุมชนพอเพียงใช้ความศรัทธาในตนเองและกระบวนการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน เป็นเครื่องหนุนนำการเรียนรู้ โดยมีกระบวนการกลุ่มที่เกิดจากการร่วมคิดร่วมทำ ร่วมรับประโยชน์ของชุมชน กระบวนการเรียนรู้ใน 2 ชุมชนนี้เป็นสิ่งที่สะท้อนชีวิตจริงของชาวบ้าน ส่งผลกระทบกับวิถีชีวิตของชาวบ้าน โดยตรง ชาวบ้านยอมรับและเปลี่ยนวิถีคิดใหม่ โดยให้ความสำคัญกับธรรมชาติและการทำงานมากขึ้น วิธีการผลิตเพื่อการค้าแบบเดิมทำให้เดือดร้อน เมื่อเปลี่ยนเป็นการผลิตเพื่อบริโภคภายในครัวเรือนเป็นหลัก แล้วนำส่วนที่เหลือไปขายให้แก่สหกรณ์หรือกลุ่มที่ชุมชนจัดตั้งขึ้น ทำให้ชีวิตเป็นสุขขึ้น และสามารถพึ่งตนเองได้นอกจากนี้ กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นหลังจากชุมชนใช้แนวทางการพัฒนาแบบเศรษฐกิจพอเพียงสามารถกระจายรายได้ที่เกิดขึ้นในชุมชนดีกว่าเดิมด้วย

กริชพัฒน์ ภูวนา (2542 : 94) การศึกษาพบว่า รูปแบบการพัฒนาชุมชนอยู่ดีมีสุขของบ้านคอนมัน อำเภอกันทรวิชัยจังหวัดมหาสารคามมีรูปแบบ 4 ขั้นตอน ได้แก่

1. สร้างความสัมพันธ์ศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการของชุมชน
2. วิเคราะห์ปัญหาการพิจารณาความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโครงการ

3. ทดลองประเมินผลการใช้

4. การคืนความรู้สู่ชุมชน

หลังจากนำรูปแบบเหล่านี้ไปใช้กับชุมชนบ้านคอนมันพบว่าครัวเรือนมีความอยู่ดีมีสุข โดยรวม 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการเรียนรู้ ภูมิปัญญาเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง ครอบครัวได้รับรายได้เพิ่ม รายจ่ายลด ความเป็นอยู่ในครอบครัวและชุมชนมีความอยู่ดีมีสุข เศรษฐกิจเข้มแข็ง และมีความพึงพอใจ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในต่างประเทศ

ทฤษฎีสถักภาพการพัฒนาและการแพร่กระจาย

เพื่อความเป็นระเบียบและง่ายแก่การเข้าใจและใช้สอย แต่ละทฤษฎีที่กล่าว รวมทั้งทฤษฎีสถักภาพพัฒนานี้ด้วย จะขอแยกเป็น 5 หัวข้อ คือ เนื้อหาสาระรวม ประพจน์ คำอธิบาย สังกัป คำอธิบายประพจน์ และสรุป โดยที่แต่ละหัวข้อจะมีเนื้อหาสาระอย่างกะทัดรัด ไม่เินยื้อ เพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายที่วางไว้ข้างต้น

ทฤษฎีสถักภาพการพัฒนาและแพร่กระจาย (Development Potential Diffusion Theory) ประกอบด้วย 2 ส่วนคือ สถักภาพการพัฒนา ประกอบด้วยสังกัป 4 ตัว คือ 1. ทรัพยากรธรรมชาติ 2. ทรัพยากรมนุษย์ 3. องค์การสังคม และ 4.ภาวะผู้นำ นั่นคือ ทฤษฎีส่วนนี้อธิบายว่า 4 สิ่งนี้เป็นตัวเหตุให้เกิดการพัฒนาสังคม 4 สิ่งนี้ถือเป็นสถักภาพของสังคม อีกส่วนคือ ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม (Diffusion Theory) มีสังกัป 1 ตัวคือ การติดต่อกับโลกภายนอก (Contact) นี้ก็เหมือนกัน อธิบายการพัฒนาว่าเกิดจากการติดต่อกันระหว่างสังคม โดยเฉพาะสังคมด้อยพัฒนาที่ติดต่อกับสังคมพัฒนา จะทำให้สังคมด้อยพัฒนามีระดับการพัฒนาสูงขึ้น ทฤษฎีสถักภาพและการแพร่กระจายมีตัวเชื่อม คือ การฝึกอบรม (Training) ซึ่งทางวิชาการเรียกว่าตัวแปรแทรก (Intervening variable) สำหรับนักปฏิบัติการพัฒนาสังคม ก็มองตัวนี้เป็นปัจจัยเหตุให้เกิดการพัฒนาอีกตัวหนึ่งนั่นเอง

สรุปว่า ตามทฤษฎีนี้ สังคมจะพัฒนาได้โดยมีเหตุปัจจัย 6 ประการ คือ ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรมนุษย์ องค์การสังคม ภาวะผู้นำ การติดต่อและการฝึกอบรม ยังมีสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มากเพียงใด การพัฒนายังมีสูงขึ้นเท่านั้น

ทฤษฎีศักยภาพการพัฒนาและแพร่กระจายมี 6 ประพจน์ ดังนี้

1. ทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้เกิดการพัฒนา

หมายความว่า ปัจจัยเหตุ คือ ทรัพยากรธรรมชาติก่อให้เกิดปัจจัยผล คือ การพัฒนา ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น เหตุผลก็คือ เมื่อมีทรัพยากร เช่น น้ำมัน ทองคำ หรือเพชรแล้ว สิ่งเหล่านี้จะทำให้เกิดเป็นทรัพย์สินเงินทอง สามารถจะนำไปใช้จ่ายยกระดับคุณภาพชีวิตให้สูงขึ้นได้ ยังมีทรัพยากรธรรมชาติมีค่าจำนวนมาก ก็ยิ่งทำให้ระดับการพัฒนาสูงมากขึ้นไปอีก

2. ทรัพยากรมนุษย์ ทำให้เกิดการพัฒนา

หมายความว่า ปัจจัยเหตุคือ ทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะมนุษย์ในวัยแรงงาน ก่อให้เกิดปัจจัยผล คือ การพัฒนา หรือพูดอีกอย่างว่า ยังมีคนในวัยแรงงานมากเท่าใด ก็ยิ่งทำให้ระดับการพัฒนาสูงมากขึ้นเพียงนั้น เหตุผลก็คือคนในวัยแรงงานมีกำลังแรงงานที่สามารถใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อคุณภาพชีวิตได้ เช่น เพิ่มการศึกษา ทำให้สุขภาพอนามัยแข็งแรง จิตใจมั่นคงเข้มแข็ง เป็นต้น ปัจจัยนี้จึงเป็นเหตุให้เกิดการพัฒนาได้

3. องค์การสังคม ทำให้เกิดการพัฒนา

ดังได้กล่าวไว้แล้ว องค์การสังคมในที่นี้หมายถึงองค์การสังคม ประเภทสหจรรยา โดยที่องค์การสังคมนี้อาจจะช่วยทำให้เกิดพลังในการทำงานได้ใหญ่ขึ้นและมากขึ้น เพราะเป็นการรวมกำลังแรงงานกับงานใหญ่ ๆ ที่ทำคนเดียวไม่ได้ องค์การก็สามารถทำได้ ทำได้มาก และทำได้ อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะได้ร่วมช่วยกันคิด ช่วยกันพิจารณา จึงมีความรอบคอบ ไม่บกพร่องหรือบกพร่องน้อย จึงเป็นเหตุให้เกิดการพัฒนาได้อีกทางหนึ่ง

4. ภาวะผู้นำ ทำให้เกิดการพัฒนา

เราได้ชี้ไว้แล้วเช่นเดียวกันว่า ภาวะผู้นำหรือจำนวนผู้นำประเภทต่าง ๆ ยังมีมากเท่าใด ก็ยิ่งทำให้การพัฒนามีระดับสูงมากขึ้นเพียงนั้น ทั้งนี้ก็เพราะผู้นำมักจะเป็นคนที่มีคุณภาพ การทำงานของผู้นำจึงพลอยมีคุณภาพหรือประสิทธิภาพไปด้วย หรือไม่เช่นนั้น ผู้นำจะสามารถรวมคนได้เป็นจำนวนมาก กลายเป็นกลุ่มคนเป็นจำนวนมาก จึงทำงานใหญ่หรืองานปริมาณมากได้ นอกจากนั้น ด้วยบารมีของผู้นำ ทำให้คนที่มารวมตัวกันทำงาน ทำงานอย่างทุ่มเทเพื่อผู้นำจึงทำให้เกิดผลดีแก่การพัฒนา

5. การติดต่อกับโลกภายนอก ทำให้เกิดการพัฒนา

การติดต่อกับหมายถึง การติดต่อระหว่างชุมชน ระหว่างเมือง หรือ ระหว่างประเทศ โดยเฉพาะชุมชนเมือง ประเทศที่ด้อยพัฒนาจะได้ประโยชน์จากชุมชนเมือง ประเทศที่พัฒนาแล้วหรือเจริญกว่า ทั้งนี้เพราะการติดต่อเช่นนั้น ทำให้เกิดการถ่ายทอด เรียนรู้ รับเอาความรู้ ความชำนาญ สินค้า เทคโนโลยีจากสังคมเจริญมาใช้หรือมาผลิตเครื่องมือ เครื่องใช้ สินค้าขึ้นมาในสังคมด้อยพัฒนา ทำให้สังคมด้อยพัฒนา มีความเจริญก้าวหน้าตามไปด้วย

6. การฝึกอบรม ทำให้เกิดการพัฒนาศึกษาการฝึกอบรมมีฐานะพิเศษ เป็นทั้งตัวเหตุโดด ๆ และเป็นตัวเหตุร่วมกับตัวเหตุอื่น ๆ ทำให้เกิดการพัฒนาดได้ คำอธิบายให้เห็นความจริงก็ไม่ยาก เพราะหากมองการฝึกอบรมว่าเป็นการศึกษา (Education) เสียแล้ว ก็ย่อมเห็นความสำคัญได้ชัดเจน ในการทำให้เกิดการพัฒนา เพราะทำให้ความรู้ ความชำนาญด้านต่าง ๆ ของคนสูงขึ้น การพัฒนาที่ ย่อมจะสูงตามไปด้วย สำหรับการเป็นตัวเหตุควบกับตัวเหตุอื่น ก็อาจมองได้ว่า การศึกษาย่อมทำ ให้รู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณภาพ องค์กรสังคมที่มีคนมีคุณภาพเป็นสมาชิกก็ย่อมพลอยมี คุณภาพไปด้วย ผู้นำที่มีการศึกษาย่อมมีคุณภาพดียิ่งขึ้น การติดต่อที่เฉลียวฉลาดอันเกิดจาก การศึกษา ย่อมก่อผลประโยชน์ด้านการพัฒนาการ การฝึกอบรมจึงช่วยให้เกิดการพัฒนาดด้วยเหตุนี้

ทฤษฎีความทันสมัยด้วยการสื่อสาร

ทฤษฎีความทันสมัยด้วยการสื่อสาร (Communication Theory of Modernization) เป็นทฤษฎีตะวันตกอีกทฤษฎีหนึ่ง โดยผู้สร้างนี้คือ Daniel Lerner นักวิชาการชาวอเมริกัน คำว่า “ทันสมัย” ตรงนี้ก็คือ การพัฒนา หรือความเจริญที่เราใช้ในหนังสือนี้เอง สำหรับ โครงสร้างของการ เสนอเนื้อหาที่จะเหมือนกับทฤษฎีที่แล้ว คือ จะกล่าวถึง เนื้อหาสาระรวมประพจน์ คำอธิบายสังกัป คำอธิบายประพจน์ และความสรุป

ทฤษฎีนี้อธิบายว่า ความทันสมัยเกิดจากการสื่อสารสมัยใหม่ ซึ่งก่อให้เกิดการขัดเกลา ทางสังคมสมัย ซึ่งเป็นตัวทำให้มีการปลูกฝังจินตภาพสมัยใหม่ ซึ่งเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการ เคลื่อนต่าง ๆ อันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคม อันเป็นตัวนำความทันสมัยมาสู่สังคม

1. การสื่อสารสมัยใหม่ ก่อให้เกิดการขัดเกลาทางสังคมสมัยใหม่
2. การขัดเกลาทางสังคมสมัยใหม่ ทำให้สามารถปลูกฝังจินตภาพสมัยใหม่
3. จินตภาพสมัยใหม่ กระตุ้นให้เกิดการเคลื่อนที่ประเภทต่าง ๆ
4. การเคลื่อนที่ประเภทต่าง ๆ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม
5. การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทำให้เกิดภาวะความเป็นสมัยใหม่

แพร่กระจายสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ไปทั่วสังคมตามช่องทางต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นวนิทย หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ก็ตาม คนโนแล้วก็จะรับรู้ ประเมินค่า แล้วอาจนำมาใช้ นี่ก็เป็นการขัดเกลา

ทางสังคมแบบหนึ่ง เมื่อคนที่โตแล้วเรียนรู้และรับเอาความคิดความรู้สมัยใหม่เข้าไปแล้ว ถึงเวลาอบรมสั่งสอนลูกหลาน ก็ถ่ายทอดความรู้ข่าวสารใหม่ ๆ เหล่านี้ต่อไปให้ลูกหลานรับช่วงต่อไป การขัดเกลาทางสังคมสมัยใหม่จึงเกิดขึ้นด้วยเหตุนี้

1. การขัดเกลาทางสังคมสมัยใหม่ ทำให้สามารถปลูกฝังจินตภาพสมัยใหม่ หมายความว่าในที่นี้ว่า การขัดเกลาทางสังคมสมัยใหม่ อันเป็นกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากคนชั่วอายุหนึ่ง ไปยังคนอีกชั่วอายุหนึ่ง
2. การขัดเกลาทางสังคมโดยทั่วไป จะเป็นตัวการปลูกฝังความรู้ความคิดรวมทั้งแบบชีวิตสังคมสมัยใหม่ให้กับอนุชนรุ่นใหม่ ทำให้เป็นช่องทางในการสร้างสังคมสมัยใหม่
3. จินตภาพสมัยใหม่ กระตุ้นให้เกิดการเคลื่อนที่ประเภทต่าง ๆ
หมายถึง ความรู้ความคิดใหม่ ๆ ความใฝ่ฝันถึงสังคมสมัยใหม่จะผลักดันให้คนในสังคมที่ได้รับหรือใช้สื่อสารมวลชนสมัยใหม่ มีการเคลื่อนที่ (Mobilizes) ประเภทต่าง ๆ นั่นคือ มีการย้ายถิ่น (Physical motilities) เปลี่ยนสถานภาพ (social malleability) จาก เช่น ชาวนา ชาวนชนบทมาเป็น เช่นกรรมกร พ่อค้า เสมียนพนักงาน และมีการเปลี่ยนตัว (self) อันหมายถึง แบบการคิดเรื่องใด ๆ (Pattern of thinking) เช่นเปลี่ยนจากการคิดแบบชาวนา (ผลิตเพียงพอกิน) มาเป็นการคิดแบบพ่อค้ามุ่งแสวงหากำไร นั่นคือ เขาได้กลายเป็นคนใหม่ เต็มตัวแล้ว
4. การเคลื่อนที่ต่าง ๆ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมการเปลี่ยนแปลงทางสังคมตามความหมายก็ได้กล่าวไว้แล้ว และที่เน้นในประพจน์นี้คือ การเคลื่อนที่ที่เกิดขึ้นในสังคมทั้งสังคมดังที่ Karl Deutsch กล่าวสรุปไว้ว่า social change in this sense is the sum of mobilizes acquired by individual
5. การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทำให้เกิดภาวะความเป็นสมัยใหม่
ในที่นี้หมายถึง ในสังคมที่ใช้การสื่อสารสมัยใหม่ เป้าหมายของการเปลี่ยนแปลงที่มวลปัจเจกชนในสังคมมุ่งวางไว้ ย่อมมีลักษณะอันพึงปรารถนานั่นคือ ภาวะทันสมัยหรือภาวะสมัยใหม่ (Modernity) ทั้งนี้เป็นทำนองที่ว่า “ความสำนึกที่ว่าสังคมของตนค่อยพัฒนาจะทำให้คนในสังคมนั้นมุ่งการเปลี่ยนแปลง...” โดยมีเป้าหมายที่ความเจริญก้าวหน้าของสังคมดังกล่าว

จากทฤษฎีจะเห็นว่า ตัวทำให้เกิดการพัฒนาสังคมก็คือ การสื่อสารสมัยใหม่ การขัดเกลาทางสังคมสมัยใหม่ จินตภาพสมัยใหม่ การเคลื่อนที่ทางสังคมและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม รวมเป็น 5 ตัวเหตุ ซึ่งไม่ซ้ำกับตัวเหตุให้ทฤษฎีก่อน ยกเว้นตัวที่ใกล้เคียงกันมาก คือ การฝึกอบรมในทฤษฎีก่อนกับการขัดเกลาทางสังคมในทฤษฎีนี้ จึงนับได้ว่า ทฤษฎีนี้ได้ขยายความรู้เรื่องการพัฒนาสังคมออกไปอีกขั้นหนึ่ง

การนำเสนอทฤษฎีการพัฒนาของ ดร.เอนสมิงเงอร์ จะกระทำโดยเสนอเนื้อหาสาระของต้นฉบับภาษาอังกฤษ เป็นภาษาไทยอย่างง่าย จะไม่เป็นรูปทางการทั้งหมดเหมือนสามทฤษฎีที่กล่าวมาแล้ว โครงสร้างการเสนอจะมีสองตอนเท่านั้น คือ เนื้อหาสาระ และความสรุป

1. เป้าหมายของการพัฒนาชาติ คือการพัฒนาคนและการพัฒนาสถาบัน การพัฒนาคนเป็นอันดับหนึ่ง ตามด้วยการพัฒนาสถาบัน การพัฒนาคน คือ การทำให้เขาสามารถพึ่งตนเองได้อย่างนับถือตนเอง
2. ในการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม ผู้มีส่วนร่วมจะต้องมีความรับผิดชอบในการแก้ปัญหาของตนเอง แสวงหาเทคโนโลยีและงบประมาณจากรัฐบาลและสร้างโครงสร้างสถาบันพื้นฐาน มีคนเชื่อถือและสนองความต้องการจำเป็นของเขาได้
3. สาเหตุของการพัฒนาอาจมาจากภายนอกหรือภายในก็ได้ จะทำการพัฒนาได้ คนที่จะถูกพัฒนาต้องยินยอมเปลี่ยนแปลงและเป็นผู้ทำในการดำเนินการเปลี่ยนแปลงนั้นด้วย
4. การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องค่านิยม ทักษะคิด หรือวิถีทำสิ่งของจะต้องมีลักษณะเป็นกระบวนการที่กระตุ้นช่วยได้เต็ม โด ได้ กำหนดทิศทางได้ และจะต้องไม่ตายตัว
5. การเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมและค่านิยมเป็นทั้งผลและเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและการเมือง
5. การพัฒนาสังคม ทำให้วิธีการคิดและวิธีทำสิ่งต่าง ๆ ตามประเพณีปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไป
6. ในกระบวนการพัฒนาสังคม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจะเปลี่ยนแปลงสังคมประเพณีให้เป็นสังคมสมัยใหม่
7. เนื่องจากการพัฒนาสังคมต้องใช้เวลาในการเริ่ม โครงการและดำเนิน โครงการหลักสำคัญอย่างหนึ่ง จากประสบการณ์ 30 ปีในการพัฒนาของ ดร.เอนสมิงเงอร์ คือ จะต้องพัฒนาเศรษฐกิจก่อนและอย่างต่อเนื่อง ประชาชนจะต้องเข้าใจว่า เงินที่นำมาใช้ในการพัฒนาจะต้องมาจากชุมชนที่จะถูกพัฒนานั้นเอง เงินของรัฐเท่าใดก็สู้เงินของประชาชนไม่ได้
8. หากใช้การพัฒนาชนบทแบบผสมผสานให้เป็นทั้งเหตุและผลของการพัฒนา จะต้องใช้การปฏิรูปที่ดินและปฏิรูปสถาบัน สนับสนุนการพัฒนาแบบผสมผสาน
9. แบบแผนการดำเนินชีวิตครอบครัวและค่านิยมทางสังคมจะต้องใช้เวลาเปลี่ยนแปลงนานกว่าวัตถุ ดังนั้นจึงต้องเลือกเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เหมาะสมมาใช้ เพื่อให้ครอบครัวและค่านิยมมีเวลาปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมสมัยใหม่ได้

10. การพัฒนาสังคมเป็นเรื่องล่อแหลมต่อความไม่สงบทางการเมืองเพราะการพัฒนาทุกเรื่องเป็นการเมือง ดังนั้น การพัฒนาสังคมจึงต้องได้รับการสนับสนุนทางการเมืองอย่างแข็งขัน

11. ความรู้สังคมศาสตร์จะช่วยให้สามัญชน นักวางแผน นักบริหารและนักการเมือง เข้าใจทฤษฎีพัฒนาสังคมได้ดี

ทฤษฎีพัฒนาสังคมชุดนี้ให้ประโยชน์ 3 ประการ

1. บอกเป้าหมายของการพัฒนาว่า สูงสุด คือ การพัฒนาคน รองลงมาเป็นสถาบันหรืออย่างที่เราเข้าใจว่า สิ่งแวดล้อมคน
2. บอกกระบวนการพัฒนาเป็นขั้นเป็นตอน อะไรก่อน อะไรหลัง ต้องพัฒนาเศรษฐกิจก่อน แล้วตามด้วยการพัฒนาอย่างอื่น
3. ให้สาเหตุของการพัฒนาสังคมใหม่ ๆ เช่น การมีส่วนร่วมของประชาชน การพัฒนาแบบผสมผสาน การปฏิรูปที่ดิน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นต้น

Culture Lag และความคิดของ Benno Galjart มีแนวความคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอีกสองแนวความคิดที่ควรจะได้นำมาแล้วไว้ด้วย นั่นคือ แนวความคิดที่เรียกว่า Culture Lag หรือความล่าช้าทางวัฒนธรรม และแนวความคิดเกี่ยวกับการรับนวัตกรรมของ Benno Baljart ที่ต้องนำมากล่าวไว้เพราะ แต่ละแนวความคิดไม่ซ้ำกับทฤษฎีต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว ดังนั้นจึงเป็นสิ่งมีประโยชน์ทำให้ความรู้เรื่องการพัฒนาสังคมมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ความล่าช้าทางวัฒนธรรม (Culture Lag)

แนวความคิดนี้แบ่งวัฒนธรรมตามรูปลักษณะออกเป็นสองประเภท คือ วัฒนธรรมทางวัตถุ (Material culture) ได้แก่ วัฒนธรรมที่เป็นแบบอย่างทางวัตถุ เช่น แบบบ้าน แบบเครื่องแต่งกาย อาวุธ เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม เครื่องประดับกาย เช่น สร้อยคอ ต่างหู กำไลข้อมือ ข้อมือเท้า ปิ่นปักผม แหวน เครื่องมือ เครื่องใช้ในบ้าน ตู้เสื้อผ้า ตู้กับข้าว ตู้หนังสือ โต๊ะเครื่องแป้ง โต๊ะเก้าอี้ เครื่องมือเกษตรกรรม ยานพาหนะ เป็นต้น กับอีกประเภทหนึ่งเรียกว่า วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ (Non-material culture) ได้แก่ แบบอย่างทางพฤติกรรมและแบบอย่างทางความคิด (Patterns of action and thinking) ตัวอย่าง เช่น ความเชื่อ ความรู้เรื่องต่าง ๆ ค่านิยมทางสังคม อุดมการณ์บรรทัดฐานทางสังคม ซึ่งแบ่งย่อยออกเป็นบรรทัดฐานทางเทคนิค วิธีประชากรศาสตร์และกฎหมาย

แต่ละสังคมมีวัฒนธรรมทั้งสองรูปแบบนี้เป็นของตนเองไม่เหมือนกัน จึงกล่าวได้ว่าแต่ละสังคมมีความเป็นตัวของตัวเองทางวัฒนธรรม (Cultural autonomy)

สาระสำคัญของความคิด

ความคิดนี้กล่าวว่า ในการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม สิ่งที่เป็นวัตถุประสงค์สามารถเปลี่ยนแปลงไปได้เร็วกว่าส่วนที่ไม่ใช่วัตถุประสงค์ นั่นก็อธิบายได้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางวัตถุประสงค์เป็นสิ่งไม่มีชีวิตจิตใจหรือไม่ต้องยึดติดกับความเคยชินหรือขนบธรรมเนียมประเพณีใด ย่อมจะเปลี่ยนแปลงได้ง่ายกว่า การเปลี่ยนแปลงคน หรือกฎระเบียบที่คนยึดถือ หรือจะพูดอีกอย่างว่าเปลี่ยนแปลงคนได้ยาก เปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์ได้ง่ายกว่า

ศึกษาการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งในประเทศเกาหลีใต้

ชนากร สังเขป (2556 : 220-288) ประเทศเกาหลีใต้ มีสภาพทั่วไป และ รูปแบบการพัฒนาชุมชนที่น่าสนใจ ดังต่อไปนี้

1. สภาพประเทศ

สภาพภูมิศาสตร์ สภาพภูมิอากาศ ประวัติศาสตร์ ประชากร สภาพสังคม สภาพเศรษฐกิจ และ สภาพการเมืองการปกครองดังนี้

1.1 ที่ตั้ง ประเทศเกาหลี เป็นคาบสมุทรในมหาสมุทรแปซิฟิกอยู่ระหว่างทะเลญี่ปุ่น ทางทิศตะวันออก และ ทะเลเหลือง ทางทิศตะวันตก ทิศเหนือส่วนใหญ่จรดประเทศจีน ส่วนน้อยจรดประเทศรัสเซีย ประเทศเกาหลี แบ่งเป็น เกาหลีเหนือ และ เกาหลีใต้ ตั้งแต่ ค.ศ. 1948 (พ.ศ. 2491) เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน ทำให้ทิศเหนือของเกาหลีใต้ติดกับพรมแดนของเกาหลีเหนือ

1.2 สภาพภูมิศาสตร์ เกาหลีใต้มีพื้นที่ 99,268 ตารางกิโลเมตร ร้อยละ 70 เป็นภูเขาทอดยาวตามแนวฝั่งตะวันออก ทางตะวันตก และ ทางใต้ มีลักษณะลาดเอียง เป็นที่ราบชายฝั่ง มีหมู่เกาะอยู่ประมาณ 3,000 เกาะ เกาหลีมีแม่น้ำลำธารจำนวนมากเดิมเป็นประเทศเกษตรกรรมก่อนที่จะพัฒนาเป็นประเทศอุตสาหกรรม

1.3 สภาพภูมิอากาศ เกาหลีตั้งอยู่ในแนวมรสุมเอเชียตะวันออกเฉียงมี 4 ฤดู คือ ฤดูร้อน ระหว่างเดือน มิถุนายน-สิงหาคม อุณหภูมิ 20-30 องศาเซลเซียส ฤดูใบไม้ร่วง เริ่มตั้งแต่เดือน กันยายน-พฤศจิกายน อุณหภูมิอยู่ที่ 15-20 องศาเซลเซียส ฤดูหนาว เดือนธันวาคม-กุมภาพันธ์ อุณหภูมิอยู่ที่ลบ 3-5 องศาเซลเซียส และ ฤดูใบไม้ผลิ เดือนมีนาคม-พฤษภาคม อุณหภูมิอยู่ที่ 5-15 องศาเซลเซียส ฤดูร้อนอากาศร้อนชื้นฝนตก และ ฝนตกหนักสุดในเดือน กรกฎาคม ฤดูหนาวอากาศหนาว และ แห้ง ฤดูใบไม้ผลิ และ ฤดูใบไม้ร่วงเป็นฤดูสั้นๆที่อากาศสดชื่น ฤดูใบไม้ผลิจะเต็มไปด้วยดอกไม้สีสดใส ชาวนาจะเตรียมดินสำหรับปลูกข้าว ฤดูใบไม้ร่วงเป็นฤดูเก็บเกี่ยว

1.4 ประชากร ประชากร เกาหลีใต้ มีประมาณ 47,275,000 คน อายุขัยเฉลี่ย ผู้ชาย 70 ปี ผู้หญิง 77 ปี จำนวนผู้ใหญ่ที่รู้หนังสือร้อยละ 97.8 ภาษาพูด และ ภาษาราชการ คือ ภาษาเกาหลี จากการศึกษาด้านมนุษยวิทยา ดำเนิน และ ภาษาศาสตร์ เชื่อกันว่าชาวเกาหลีสืบเชื้อสายมาจากชาว

มองไกลหลายเผ่าที่อพยพเข้ามาอยู่บริเวณคาบสมุทรเกาหลี พุคภาษาตระกูลอูรัล อัลตาอิก ซึ่งเป็นภาษากลุ่มเดียวกับ ภาษาธิเบต มอง โกลเลีย ญี่ปุ่น เตอร์กี ฮังการี และ ฟินแลนด์ นับถือศาสนา พุทธ คริสต์ เป็นต้น

2. รูปแบบการพัฒนาชุมชนที่น่าสนใจ

ธนากร สังเขป (2556 : 94) รูปแบบการพัฒนาชุมชนที่ถือเป็นตัวแบบให้แก่การพัฒนาชุมชนประเทศอื่น ๆ คือ ขบวนการ แซมาอีล อุนดง ดังจะกล่าวถึงต่อไปนี้

1. ความหมายของ แซมาอีล อุนดง หมายถึงแนวทางหมู่บ้านใหม่ ความหมายในเชิงการพัฒนาหมายถึง ขบวนการสร้างหมู่บ้านใหม่ ให้ทันสมัยโดยการปลูกฝังอุดมการณ์ พัฒนาจิตใจ มุ่งสู่การปฏิบัติจริง

2. ความเป็นมา จากสถานการณ์ทางการเมืองของเกาหลีตั้งแต่สมัย โบราณมาจนถึงสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 สงครามเกาหลี และการปกครองแบบเผด็จการ ทำให้สถานการณ์บ้านเมืองของเกาหลีไม่ค่อยสงบสุขนัก ซึ่งส่งผลกระทบต่อการพัฒนาทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม และ ประชาชน เศรษฐกิจตกต่ำ ประชาชนยากจน ประชาชนท้อแท้ สิ้นหวัง ขาดระเบียบวินัย และ เห็นแก่ตัว การเมืองแตกแยก มีการแย่งชิงอำนาจ และ มีการฉ้อราชบังหลวงสูง ในขณะนั้นภาคเอกชน โดยบาทหลวง คิม หรือ หลวงพ่อคิม ได้จัดตั้งหมู่บ้านตัวอย่างเรียกว่า คานาอันฟาร์ม โดยมีโรงเรียนเกษตรกรรม คานาอันฟาร์ม จัดการอบรมเกษตรกร โดยเน้นการฝึกอบรมด้านจิตใจ ก่อนให้มีความขยันขันแข็ง ช่วยเหลือตัวเอง และ ร่วมมือร่วมใจกันทำงาน มีการคัดเลือกผู้นำการพัฒนาชุมชนนั่นเอง เพราะเชื่อว่าการพัฒนาจะประสบความสำเร็จ ผู้นำเป็นหัวใจหลักของการพัฒนา ผู้นำที่มาจากชุมชนเป็นผู้นำที่ไม่แปลกแยกจากชุมชน จะมีความจริงใจมากกว่าผู้นำจากภายนอก จะมีความรู้สึกผูกพันกับชุมชนมากกว่าความสำเร็จในการนำจึงน่าจะสูงกว่าผู้นำจากภายนอก ผลการทดลองประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก

3. แนวคิด และ อุดมการณ์ของแซมมาอีล ดง แนวคิดและ อุดมการณ์ คือการพัฒนาคน โดยเริ่มพัฒนาจิตใจ ปลูกฝังอุดมการณ์ก่อนแล้วจะเกิดการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจตามมาภายหลัง

อุดมการณ์ที่จะต้องปลูกฝัง คือ

- 3.1 ความขยันหมั่นเพียร
- 3.2 การช่วยเหลือตนเอง
- 3.3 การร่วมมือกัน

อุดมการณ์ทั้ง 3 ประการ นี้ได้มาจากการสังเกตประสบการณ์ของชาวเกาหลีใต้เอง กล่าวคือ ใน ค.ศ. 1970 นั้น ทางเกาหลีใต้แจก ปูนซีเมนต์ ให้แก่หมู่บ้านหลายหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 300 กระสอบ ให้ประชาชนนำไปสร้างสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาหมู่บ้านตามต้องการ บางหมู่บ้านก็ไม่ทำ หมู่บ้านที่ทำนั้นปรากฏว่าเป็นหมู่บ้านที่มีผู้นำที่ดี ชาวบ้านทุกคนมีความขยันช่วยตัวเองไม่พึ่งคนอื่น และร่วมมือกันดี ดังนั้นถ้าทำให้หมู่บ้านทุกหมู่บ้านมีคุณลักษณะ คือ มีผู้นำที่ดี ชาวบ้านมีความขยันหมั่นเพียร คิดช่วยเหลือตนเองไม่หวังพึ่งคนอื่น และมีความสามัคคีร่วมมือกันดีแล้ว ก็จะทำให้หมู่บ้านนั้นมีความเจริญก้าวหน้า จึงเป็นที่มาของอุดมการณ์ และ แนวทางของ ขบวนการ แซมาอิล อุนดง

4. หลักการของแซมมาอิล อุนดง ขบวนการแซมมาอิล อุนดง มีเป้าหมายเพื่อให้เกิดสังคมนิยมประชาธิปไตยมีหลักการดังนี้

4.1 พัฒนาคน โดยมุ่งพัฒนาจิตใจ ปลุกฝังอุดมการณ์ ค่านิยม และ ทักษะคติ กล่าวคือ ให้มีความขยันหมั่นเพียร รู้จักช่วยตัวเอง และร่วมมือกับผู้อื่นในการพัฒนาชุมชนของตัวเอง

4.2 พัฒนาสังคม คือ ปรับปรุงความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น เริ่มจากครอบครัวไปสู่ชุมชน และประเทศชาติ ส่งเสริมให้ประชาชนได้รับสวัสดิการที่ดีขึ้น อนุรักษ์ และ พัฒนาศิลปวัฒนธรรม

4.3 พัฒนาเศรษฐกิจ คือ แก้ปัญหาความยากจน ยกกระดับฐานะทางเศรษฐกิจของประชาชนในชุมชนให้ดีขึ้น ลดช่องว่างระหว่างประชาชน ชนบท และ ในเมืองให้น้อยลง

4.4 เน้นการปฏิบัติ และ การเรียนรู้จากการปฏิบัติ ให้ชุมชนเป็นผู้ปฏิบัติให้ความช่วยเหลือเท่าที่จำเป็น จะ ไม่มีบทบาทเหนือประชาชนจะให้ความช่วยเหลือที่เกินขีดความสามารถของประชาชน เช่น งบประมาณ การบริหารทางวิชาการ เทคโนโลยี เป็นต้น โดยกระทรวงมหาดไทยเป็นหน่วยงานกลางประสานกับทุกฝ่าย

5. วิธีการดำเนินงานของแซมมาอิล อุนดง แซมาอิล อุนดง ไม่มีสูตรสำเร็จที่สามารถหยิบไปใช้กับทุกชุมชนได้เลยไม่ต้องปรับแต่ง ต้องปรับแต่งให้เข้ากับบริบทของชุมชนแต่ละแห่ง วิธีการดำเนินการนั้น รัฐบาลดำเนินการดังนี้

5.1 ขันทดลอง เริ่มตั้งแต่การกระตุ้น เร่งเร้าให้ประชาชนมีความเชื่อมั่นว่า ขบวนการนี้สามารถปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ และ เศรษฐกิจของชุมชนให้ดีขึ้น ได้ กระทรวงมหาดไทยจะเป็นผู้ดำเนินการ จัดทำหนังสือคู่มือจัดการฝึกอบรมผู้นำท้องถิ่น และ ชุมชนแต่ละแห่ง และทดลอง ปฏิบัติ มีหมู่บ้านเข้าร่วมกระบวนการกว่า 6,000 หมู่บ้าน การดำเนินงานประสบความสำเร็จมาก

5.2 ขึ้นเคยแพร่อย่างต่อเนื่อง ในขั้นนี้เป็นการขยายผลไปยังชุมชน หรือหมู่บ้านอื่น ๆ เพื่อให้ครอบคลุมทั่วประเทศ

ตารางที่ 7 จำนวนหมู่บ้านที่ได้รับการพัฒนาและยกระดับแต่ละปีตามกระบวนการแซมมาอิล

ลักษณะหมู่บ้าน	จำนวนหมู่บ้านในแต่ละปี			
	ค.ศ.1972 (พ.ศ.2515)	ค.ศ.1974 (พ.ศ.2517)	ค.ศ.1978 (พ.ศ.2521)	ค.ศ.1979 (พ.ศ.2522)
หมู่บ้านค้อยการพัฒนา	18,415 (53%)	6,165 (18%)	-	-
หมู่บ้านกำลังพัฒนา	13,943 (40%)	21,500 (62%)	6,114 (18%)	976 (2.8%)
หมู่บ้านที่พัฒนาแล้ว	2,307 (7%)	7,000 (20%)	28,701 (82%)	33,893 (97.2%)
จำนวนหมู่บ้านทั้งหมด	34,665	34,665	34,815	34,869

ที่มา : วิรัช นิถาวรณ (2531:137)

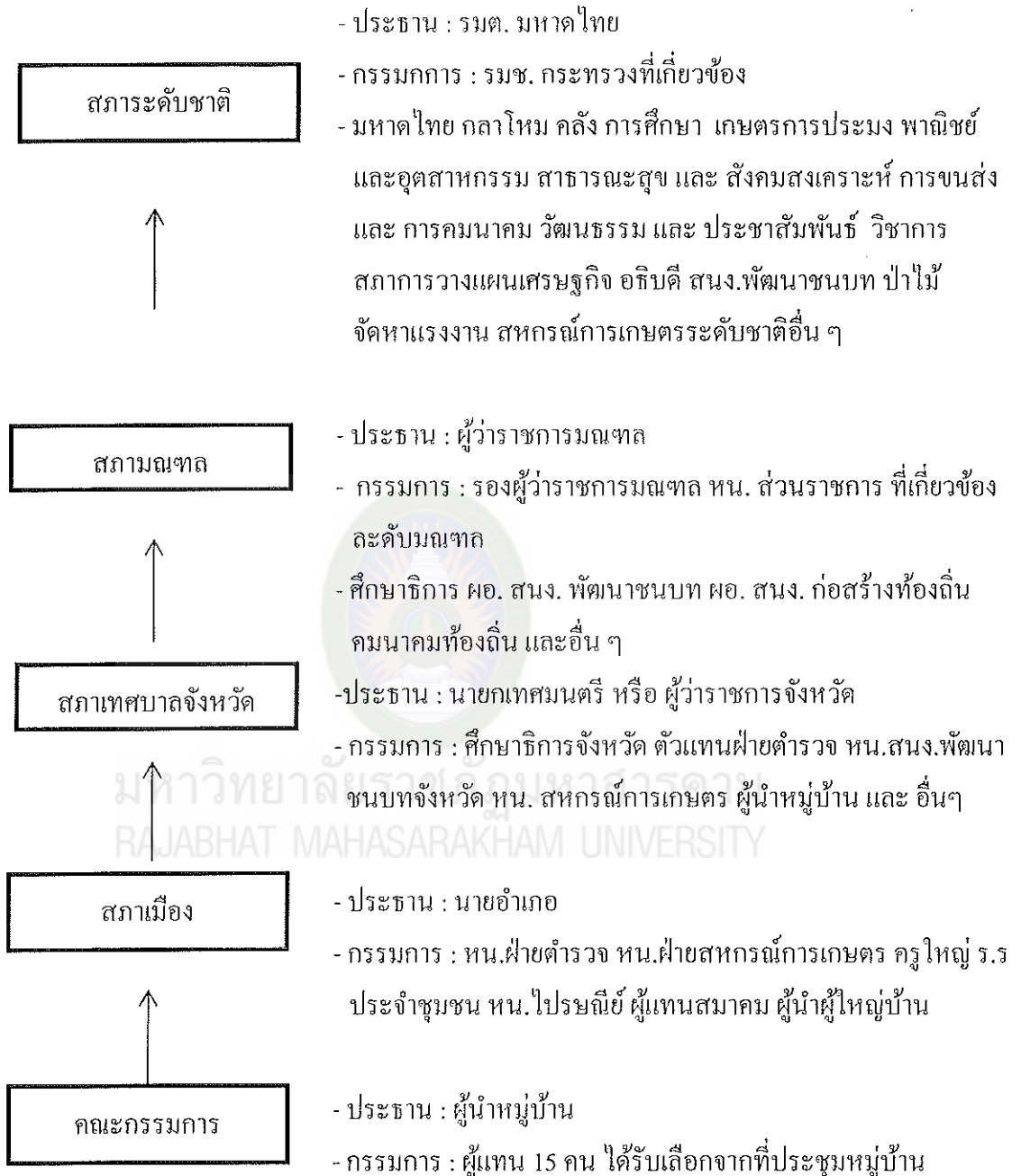
การดำเนินงานตามขบวนการแซมมาอิล อุนดง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหมู่บ้านของเกาหลี ซึ่งเกิดการแบ่งหมู่บ้านเป็นหมู่บ้านค้อยการพัฒนา หมู่บ้านกำลังพัฒนา และ หมู่บ้านพัฒนาแล้ว เกิดการพัฒนายกระดับหมู่บ้านขึ้น

หมู่บ้านพัฒนาแล้วเพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อย ๆ คือ ค.ศ. 1972 มีร้อยละ 7 ค.ศ. 1974 เพิ่มเป็นร้อยละ 20 ค.ศ.1978 เพิ่ม เป็นร้อยละ 82 และ ค.ศ.1979 เพิ่มเป็นร้อยละ 97.2 ในปัจจุบันทุกหมู่บ้านเป็นหมู่บ้านพัฒนาหมดแล้ว นี่คือการสำเร็จของขบวนการ แซมมาอิล อุนดง ที่หลาย ๆ ประเทศเข้าไปศึกษาดูงาน และ นำไปเป็นต้นแบบการพัฒนาประเทศของตนเอง

3. ปัจจัยแห่งความสำเร็จของแซมมาอิล อุนดง เป็นเพราะปัจจัยดังนี้

3.1 ความร่วมมือของประชาชนกับรัฐบาล ประชาชนกับรัฐบาลร่วมมือกันอย่างเป็นขบวนการ เป็นระบบและ ต่อเนื่องจริงจัง โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน คือพัฒนาโดยยึดชุมชนเป็นศูนย์กลาง เชื่อมโยงการพัฒนาในระดับ อำเภอ จังหวัด มณฑล และถึงระดับชาติ

โครงสร้างความสัมพันธ์ของผู้ร่วมขบวนการตั้งแต่ระดับชุมชนถึงระดับชาติ ของแซมมาอีล อุนดง

แผนภาพที่ 4 โครงสร้างความสัมพันธ์ของผู้ร่วมขบวนการตั้งแต่ระดับชุมชนถึงระดับชาติ ของแซมมาอีล อุนดง

3.2 เตรียมคนให้มีความพร้อม ด้วยการอบรม และ สัมมนา โคนมีศูนย์ฝึกอบรม ที่เกี่ยวข้องทุกระดับ ผู้นำหมู่บ้าน ผู้นำกลุ่มสตรี ผู้นำกลุ่ม ฯลฯ โดยมุ่งปลูกฝังอุดมการณ์ แชนมาอีล อุנדง

3.3 รัฐบาลให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง โดยประกาศเป็นนโยบายสนับสนุน เงินทุน เทคโนโลยี และ วิชาการที่จำเป็น

3.4 ให้ชาวบ้านช่วยเหลือตัวเอง คิดพึ่งตนเอง โดยใช้นโยบายผลักดัน เช่น ให้ความช่วยเหลือหมู่บ้านที่คิดช่วยตัวเองมากกว่าหมู่บ้านที่ไม่พยายามช่วยเหลือตัวเอง

3.5 ปัจจัยอื่น ๆ เช่น ผู้นำชุมชนที่ต้องการลดช่องว่างระหว่างเมือง กับชนบท การแข่งขันระหว่างเกาหลีใต้ กับ เกาหลีเหนือ

4. ข้อวิเคราะห์กรณีการพัฒนาตามแนวทางของ แชนมาอีล อุנדง โดยให้กรอบหลักการ พัฒนาที่ยั่งยืนที่วิเคราะห์คิบบูทซ์ และ โมซาฟ ไปแล้ว

ตารางที่ 8 ข้อวิเคราะห์กรณีการพัฒนาตามแนวทาง แชนมาอีล อุנדง กับการพัฒนาที่ยั่งยืน

หลักการ	การวิเคราะห์	ข้อวิเคราะห์
1. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์		เป็นจุดเริ่มต้นของขบวนการ คือ ปลูกฝัง อุดมการณ์ค่านิยม และ ทศนคติ
2. ความสมดุล		ลดช่องว่างระหว่างการเมืองกับชนบทในด้าน สังคมและเศรษฐกิจ
3. การพัฒนาแบบองค์รวม		ไม่แยกส่วนคน สังคม เศรษฐกิจ และ การเมือง
4. การเรียนรู้		มีการฝึกอบรม และ ปฏิบัติ
5. การมีส่วนร่วม		มีส่วนร่วมตั้งแต่ระดับชุมชนถึงระดับชาติ

ที่มา : ธนากร สังเขป (2556 : 2546)

ศึกษาการพัฒนาชุมชนในประเทศศรีลังกา

ธนากร สังเขป (2556 : 247-258) ประวัติศาสตร์ ศรีลังกา เดิมเรียกว่า ซีลอน หรือ ลังกา ใน ค.ศ. 1505 (พ.ศ. 2048) ดินแดนบางส่วนถูก โปรตุเกสยึดครอง ค.ศ. 1658 (พ.ศ. 2201) ถูกฮอลแลนด์ยึดครอง และ ค.ศ. 1797 (พ.ศ. 2339) ถูกอังกฤษยึดครองทั้งประเทศ ใน ค.ศ. 1948 (พ.ศ. 2491) ได้เป็นอิสระออกจากเครือจักรภพอังกฤษ ได้เปลี่ยนชื่อประเทศมาเป็นสาธารณรัฐ สังคมนิยมประชาธิปไตยศรีลังกา

1. การเมือง การปกครอง

ประชากร ปัจจุบันศรีลังกา มีประชากร 19,359,000 คน อายุเฉลี่ย ชายที่ 71 ปี หญิงที่ 76 ปี จำนวนผู้ใหญ่ที่รู้หนังสือร้อยละ 91.6 ภาษาที่ใช้ ภาษาสิงหล ภาษาทมิฬ และภาษาอังกฤษ ภาษาสิงหลเป็นภาษากลาง และ ภาษาราชการ ประชากรเป็นชาวสิงหลร้อยละ 75 ชาวทมิฬร้อยละ 18 และ ชาวมัวร์ ร้อยละ 7 นับถือ ศาสนาพุทธร้อยละ 69 ศาสนาฮินดูร้อยละ 15.4 ศาสนาอิสลาม ร้อยละ 7.6 ศาสนา คริสต์ ร้อยละ 7.4

สภาพเศรษฐกิจ ศรีลังกายังประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก สินค้าส่งออกที่สำคัญ ได้แก่ ชา กาแฟ พืชที่สำคัญนอกจาก ชา กาแฟ แล้วยังมี ข้าว มะพร้าว ยางพารา ศรีลังกา เริ่มสร้างอุตสาหกรรมใหม่ๆ มีโรงงานที่สำคัญ เช่น โรงงานไม้อัด โรงงานกระดาษ โรงงานเคมีภัณฑ์ และ โรงงาน ทอผ้า

สภาพการเมืองการปกครอง ศรีลังกาคงอยู่ภายใต้การครอบครองของต่างชาติมาเป็นเวลานาน ทำให้เสียโอกาสในการพัฒนา ภายหลังได้รับอิสรภาพแล้ว สถานการณ์ทางการเมืองก็ยังคงมีความขัดแย้งกันสูง ระหว่างฝ่ายเสรีประชาธิปไตย และ ฝ่ายสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ภายหลังใน ค.ศ. 1985 (พ.ศ. 2528) เกิดความขัดแย้งระหว่าง ชาว สิงหล และ ชาว ทมิฬ มีผลต่อการพัฒนาประเทศ และ เศรษฐกิจ จึงเกิดขบวนการพัฒนาที่น่าสนใจในศรีลังกา คือ ขบวนการ สรรโวทัย

2. ขบวนการพัฒนาชุมชน : สรรโวทัย

สรรโวทัย มีความหมาย ความเป็นมา ปรัชญา วัตถุประสงค์ หลักการ วิธีการ และ แนวทางการพัฒนา ดังนี้

1. ความหมาย สรรโวทัย เป็นขบวนการพัฒนาชุมชนของเอกชนในศรีลังกา ซึ่งเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม โดยใช้ ศาสนา และ วัฒนธรรม อันทรงคุณค่าจากบรรพบุรุษกระตุ้นให้ประชาชนรวมตัวกันพึ่งตนเอง

2. ความเป็นมา ขบวนการสรรโวทัยมีชื่อ เป็นทางการว่า ลังกาชาติสรรโวทยะ สรามาทาน สังฆมัย โดยครู หนุมวัย 25 ปี แห่งวิทยาลัยนารันธานายอารียรัตนะ (A.T. Ariyaratne) ซึ่งภายหลังได้รับรางวัลแมกไซไซ ในฐานะผู้นำชุมชน

ความทุกข์ยากของประชาชนเป็นแรงบันดาลใจให้อารียรัตนะ อยากช่วยประชาชนพ้นทุกข์ และมองว่าการจะทำให้บรรลุเป้าหมายได้ก็จะต้องเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และ ความคิด ของ ประชาชนก่อน อารียรัตนะจึงเดินทางไปศึกษาแนวทางขบวนการภูทานของ วิโนภา ภเว ศิษย์เอกของ มหาตมะ คานธี ณ ประเทศอินเดีย ซึ่งมีเป้าหมายสำคัญให้ปัจเจกชน และ ชุมชน ทุกระดับ มีคุณธรรมสามารถพึ่งตนเองได้ในทางเศรษฐกิจ สามารถผลิตปัจจัยที่ความต้องการด้วยวัสดุพื้นบ้านไม่ว่าจะเป็นเสื้อผ้า หรือ รองเท้าแตะ ต่อมาหลักการและวิธีการของมหาตมะ คานธี นี้ วิโนภาได้นำเอา

ระบบเศรษฐกิจ และ การเมืองสมัยใหม่เข้าประยุกต์ และ สัมพันธ์กันเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพของอินเดียในสมัยนั้น อารีย์รัตน์ ได้นำเอาแนวคิดนี้มาใช้ในศรีลังกา โดยปรับเข้ากับบริบทของศรีลังกา

ประสบการณ์ครั้งแรกของ สรร โวทัย เกิดขึ้นเมื่อปลาย ค.ศ. 1958 เมื่ออาสาสมัครครู และ นักศึกษาจำนวน 75 คน จากมหาวิทยาลัยนาลันทา ได้เข้าไปในหมู่บ้านเล็ก ๆ แห่งหนึ่งในเขต กูรูเนคารา ชาวบ้าน 40 ครอบครัว ถูกทอดทิ้งเพราะเกิดในวาระต่ำ ต้องการเลี้ยงชีพด้วยการขุดหา 11 วันที่อยู่ร่วมกับชาวบ้าน ทำงานร่วมกับชาวบ้าน ขุดบ่อน้ำ ปลูกต้นไม้ สร้างโรงเรียนไม่ได้สอนชาวบ้านแต่เรียนรู้ร่วมกัน เพื่อให้ชาวบ้านหลุดพ้นจากความรู้สึกตกต่ำ น้อยเนื้อต่ำใจ สิ้นหวัง กลับมารู้สึกอบอุ่น มีพลังร่วมกันขจัดปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ด้วยตนเอง

การเริ่มต้นจากการเป็นครอบครัวเดียวกัน ทำให้ความรู้สึกของหมู่บ้านข้างเคียงเปลี่ยนไปไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อกันวาระต่ำค่อย ความสำเร็จนี้เป็นประสบการณ์ และ บทเรียนให้ขบวนการสรร โวทัยเดินทางต่อไป นายบันดาราไนเย นายกรัฐมนตรีถึงกับตั้งความหวังว่า สรร โวทัยจะเป็นรากฐานของขบวนการสร้างสรรค์สังคมในระดับชาติ

3. ปรัชญา ปรัชญาของขบวนการ สรร โวทัย เป็นปรัชญาผสมแนวความคิดหลายแนว เช่น อหิงสา ปัจเจกชน และ ชุมชนของจอห์นรัสกิน ซึ่งมหาตมะคานธี ได้นำมาตั้งชื่อลัทธิว่า สรร โวทัย อารีย์รัตน์นำมาผนวกเข้ากับวัฒนธรรมการปฏิบัติที่บ้านโนชนบทที่มีการกระทำแต่โบราณของศรีลังกา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการลงแขก และ การร่วมมือกันในชุมชน และ หลักธรรมในพุทธศาสนา เช่น พรหมวิหาร 4 สังคหัตถ์ 4 ไตรลักษณ์ อริยสัจ 4 มรรค 8 หลักการพึ่งตนเอง เป็นต้น ปรัชญาที่แปรเป็นแนวปฏิบัติคือ

3.1 นำข้อธรรมะในพุทธศาสนาเป็นกุญแจนำความผาสุกมาสู่ประชาชน โดยการกระตุ้น และ เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และ การกระทำข้อธรรมะทั้งหลาย เช่น พรหมวิหาร 4 เมตตา กรุณา มุทิตา และ อุเบกขา สังคหัตถ์ 4 ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา และ สมานนัตตา ทาน ในความหมายของสรร โวทัย หมายถึง การแบ่งเฉลี่ย หรือ การครองกรรมสิทธิ์ร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็อำนาจ ทรัพย์สิน ปัญญา หรือ แรงงาน ถือเป็นหลักสำคัญของการอยู่ร่วมกันในครอบครัว ชุมชน และ สังคม การยึดถือในทาน จะทำให้การยึดติด ตัวกู และ การยึดติดวัตถุ ผ่อนคลายลงซึ่งจะทำให้ทุกข์หมดสิ้นไป ทานนั้นต้องเกิดจากภายใน ไม่ใช่จากภายนอกที่บังคับให้กระทำจึงจะมีผลระยะยาวอย่างแท้จริง

3.2 การสร้างสรรค์สังคมใหม่จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงทั้ง โครงสร้าง และ ปัจเจกบุคคล โดยเริ่มจากระดับรากฐาน

- 3.3 วิธีการที่ห้าจะต้องสะอาด (โปร่งใส) ถูกต้อง ประกอบด้วยหลักสัจจะ
อหิงสา และ ความเสียสละ
- 3.4 วัตถุประสงค์ วัตถุประสงค์ของขบวนการสรร โวทัย มีดังนี้
- 3.5 ทำให้ปัจเจกชนหลุดพ้นจากความ โลก โกรธ หลง และสิ่งที่ทำให้มนุษย์ตก
เป็นทาสของเหตุนั้น
- 3.6 ทำให้ชุมชนชนบท และ เมืองหลุดพ้นจากความยากไร้ ความเจ็บไข้ ความ
ไม่รู้ และ ความเป็นตัวของตัวเอง จากเงื่อนไขสภาพแวดล้อมทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ และ การเมือง
- 3.7 ทำให้ประเทศหลุดพ้นจากการเอาเปรียบทางการเมือง ระบบราชการ และ
เศรษฐกิจ และ หลุดพ้นจากการเป็นอาณานิคมของจักรวรรดินิยม
- 3.8 ทำให้โลกหลุดพ้นจากความหวาดระแวง ความเกรียดขัง สงคราม และ
สิ่งเลวร้ายทั้งปวง เช่น สภาพแวดล้อม และ ผลเสียอันเกิดจากความก้าวหน้าทางวิทยาการ
- 3.9 หลักการ หลักการที่สำคัญของขบวนการสรร โวทัย คือ
- 3.10 ขึ้นสมาทาน เป็นขั้นแบ่งปันเวลา แรงงาน ความคิด ร่วมกัน และ พัฒนา
จิตใจโดยการร่วมแรงร่วมใจกันตั้งค่าย เรียกว่า ค่ายสมาทาน ขึ้นในหมู่บ้านวัตถุประสงค์เพื่อ
- 3.11 ทำรายอุปสรรคขวางกั้นความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาวบ้าน
- 3.12 ให้การศึกษาเพื่อให้ชาวบ้านเห็นคุณค่าของขบวนการ สรร โวทัย
มีจิตใจยุติธรรม สำนึกในหน้าที่ต่อชุมชน และ มีความเป็นสากลนิยม
- 3.13 ให้ชาวบ้านเห็นพลังของตน เกิดความเชื่อมั่น หากร่วมแรงร่วมใจกัน
พึ่งตนเอง และ พึ่งกันเอง แล้วสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้
- 3.14 ให้เห็นความเป็นผู้นำในระดับต่าง ๆ ของชาวบ้านปรากฏออกมา
ซึ่งจะมีผลต่อเนื่องไปถึงการทำกิจกรรมในขั้นตอนต่อไปตามขบวนการสรร โวทัย
- 3.15 ให้ชาวบ้านเห็นคุณค่าของทรัพยากรที่มีอยู่ในหมู่บ้าน ไม่ว่าจะเป็น
ทรัพยากรธรรมชาติ คน วัฒนธรรมดั้งเดิม คุณลักษณะที่สร้างสรรค์ของปัจเจกชน และ ชุมชน
การทำค่ายสมาทานนี้ไม่ใช่การอบรมสั่งสอน แต่เป็นการทำงาน และ การทำกิจกรรม
ร่วมกัน การทำงานร่วมกัน เช่น ขุดบ่อน้ำ สร้างโรงเรียน สร้างถนน ขุดคลอง ชลประทาน ถางป่า
เป็นต้น
4. ขั้นคาโมทัย เป็นขั้นฟื้นฟูหมู่บ้าน โดยชาวบ้านปฏิบัติการสร้างสรรค์
สภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม สังคม และ เศรษฐกิจ เพื่อการพึ่งตนเองในระยะยาว ในขั้นที่จะ
ดำเนินการ

4.1 ฝึกอบรมผู้นำ โดยคัดเลือกผู้นำ ซึ่งอาจเป็นผู้นำเยาวชน หรือ ผู้นำที่แสดง ภาวะผู้นำออกมาในระหว่างเข้าค่ายสมาทาน หมู่บ้านละ 2 คน เข้ารับการฝึกอบรมในสถาบัน สรรโวทัย ซึ่งมีอยู่ 4 แห่ง

4.1.1 เป็นผู้ประสานชาวบ้านให้ร่วมกันปกครองหมู่บ้านด้วยตนเอง

4.1.2 รวบรวมชาวบ้านแบ่งออกเป็นกลุ่ม ๆ 6 กลุ่ม คือ กลุ่ม เด็ก กลุ่ม เยาวชน กลุ่มแม่ กลุ่มผู้ใหญ่ กลุ่มชาวนา และ สภาฟื้นฟูหมู่บ้าน

4.2 ฝึกอาชีพ และ ทักษะให้ชาวบ้าน การพัฒนาจะประสบความสำเร็จไม่ใช่ มีเพียงอุดมการณ์ และ ความมุ่งมั่นเท่านั้น จะต้องมีความสามารถที่จะกระทำด้วยดั่งนั้น ขบวนการ สรรโวทัย จึงจัดให้มีการฝึกอาชีพ และ ทักษะให้ชาวบ้านด้วย โดยฝึกและสอนอาชีพที่สอดคล้อง กับสภาพ และ วัฒนธรรม ของหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้าน อาชีพต่างๆ เช่นการทำนา ทำไร่ งาน โลหะ ผ้าปาเต๊ะ เครื่องหยาบ งานเย็บปักถักร้อย งานพิมพ์

5. ชั้นเทโคทัย เป็นชั้นการฟื้นฟูประเทศชาติ ชั้นนี้เป็นงานใหญ่ สรรโวทัย จึงต้อง ร่วมมือกับองค์กรที่มีเป้าหมายหลักร่วมกัน จัดตั้งรายการศึกษาเพื่อการพัฒนาขึ้น โดยจัดสัมมนา ช่วงสั้น ๆ 3 ครั้งต่อสัปดาห์ แต่ละครั้งมีผู้เข้าร่วมประมาณ 50-70 คน มาจากอาชีพ และ ระดับชั้น ต่าง ๆ ในสังคม เช่น สมาชิกในหมู่บ้านของสรรโวทัย นักบวช ข้าราชการ ผู้นำทางการเมืองทุก ระดับ ครูอาจารย์ นักศึกษา แพทย์ นายช่าง กลิกร กรรมการ และ กลุ่มอาชีพ ต่าง ๆ เป็นต้น เพื่อทำ ความเข้าใจปรัชญา หลักการ วิธีการของ สรรโวทัย ซึ่งจะนำไปสู่ความร่วมมือกันในระดับชาติ

6. ชั้นวิศโวทัย เป็นชั้นการฟื้นฟูในระดับนานาชาติ ซึ่งในระยะแรกมีเพียง สรรโวทัย ของศรีลังกากับขบวนการภูทานของวิโนภาในอินเดียเท่านั้นที่ร่วมมือ โดยการแลกเปลี่ยน อาสาสมัครระหว่างกัน ใน ค.ศ. 1969 ได้จัดตั้งโครงการอาสาหมู่บ้านบาเลน แห่ง เบลเยียมกับ หมู่บ้านหะมิลลาเววาแห่งศรีลังกา เพื่อให้เห็นความจริงของโลกที่ถูกแบ่งแยก

การพัฒนาตามแนวทางสรรโวทัยสอดคล้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืนเกือบสมบูรณ์ อย่างน้อยไม่ต่ำกว่า 15 ข้อ ใน 16 ข้อ ถือเป็นตัวแบบของการพัฒนาที่ดีที่สุด ซึ่งอดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อการพัฒนาของเนเธอร์แลนด์ กล่าวไว้เมื่อ ค.ศ. 1976 ปรัชญาของสรรโวทัยอาจช่วยแก้ปัญหาประชาชนได้ไม่เพียงแต่ในประเทศที่กำลังพัฒนาเท่านั้น แม้แต่ประเทศที่พัฒนาแล้วก็อาจช่วยได้ กลุ่มคนในอเมริกา และ ยุโรป กำลังศึกษาสิ่งที่ท่านกำลัง พัฒนาอยู่ในศรีลังกา เพื่อจะเปิดป่าความทุกข์ยากของมนุษย์มากขึ้น และ มากขึ้น

การพัฒนาประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน

ธนาคาร สังเขป (2556 : 259-267) ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน มีสภาพทั่วไป และ รูปแบบการพัฒนา ดังต่อไปนี้

1. สภาพโดยทั่วไป

สภาพโดยทั่วไปประกอบด้วยที่ตั้ง สภาพภูมิศาสตร์ สภาพภูมิอากาศ ประวัติศาสตร์ ประชากร สภาพเศรษฐกิจ และ สภาพการเมืองการปกครอง ดังนี้

1.1 ที่ตั้ง ประเทศจีน ตั้งอยู่ในทวีปเอเชีย บริเวณ เอเชียกลาง และ เอเชียตะวันออกเฉียงเหนือจรดคาซัคสถาน และ รัสเซีย ทิศตะวันออกจรด เกาหลีเหนือ ทะเลเหลือง และ ทะเลจีนตะวันออก ทิศใต้จรดทะเลจีนใต้ ประเทศเวียดนาม ลาว พม่า ภูฏาน และ เนปาล ทิศตะวันตกจรด ประเทศอินเดีย ปากีสถาน และ คีร์กีซสถาน

1.2 สภาพภูมิศาสตร์ จีนมีพื้นที่ 9,572,149 ตารางกิโลเมตร ใหญ่เป็นอันดับ 3 ของโลก รองจาก รัสเซีย และ แคนาดา สภาพภูมิประเทศหลากหลาย ตอนกลางของประเทศเป็นภูเขา และ ที่ราบสูง ตอนเหนือเป็น ทะเลทราย ทางตะวันออกเป็นที่ราบรุ่มแม่น้ำ คือ แม่น้ำฮวงโห และ แม่น้ำแยงซีเกียง ซึ่งอุดมสมบูรณ์เพราะดินตะกอนที่น้ำพัดพามา

1.3 สภาพภูมิอากาศ ด้วยสภาพพื้นที่กว้างใหญ่ไพศาล สภาพภูมิอากาศของจีนจึงแตกต่างกันหลากหลายเช่นเดียวกัน ทางตอนกลางของประเทศ อากาศจะร้อนในฤดูร้อน และ เย็นในฤดูหนาว ทางตอนเหนือฝนตกน้อย ทางตะวันออกผู้คนอาศัยอยู่หนาแน่นเพราะมีความอุดมสมบูรณ์

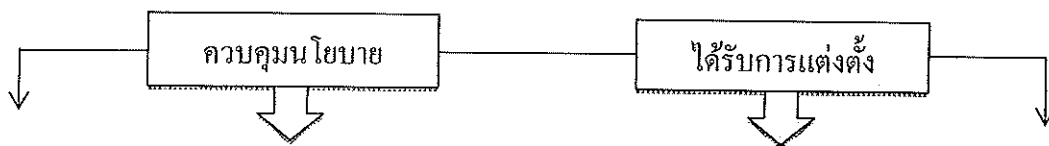
1.4 ประวัติศาสตร์ จีน เป็น ประเทศเก่าแก่กว่า 6,000-7,000 ปีมาแล้ว ยุคแรกที่ก่อตั้งประเทศจีน เมื่อประมาณ 2552 ปีก่อนคริสต์ศักราช โดยพระเจ้าหว่งตี้ หรือ จักรพรรดิเหลือง เริ่มเป็นราชวงศ์เซี่ย แล้วมีราชวงศ์ อื่น ๆ ปกครองจีนต่อเนื่องกันมาอีกกว่า 10 ราชวงศ์ จนถึง ค.ศ. 1911 ประธานาธิบดีเป็นประมุขของประเทศ ประธานาธิบดีคนแรกคือ ดร.ซุนยัตเซ็น ซึ่งเป็นผู้นำกองกำลังปฏิวัติ

ใน ค.ศ. 1917 เกิดการปฏิวัติในรัสเซีย ซึ่งกระตุ้นให้ผู้นำจีนบางกลุ่มสนใจแนวทางสังคมนิยม นำไปสู่การจัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์ ขึ้นในประเทศจีน เมื่อ วันที่ 1 กรกฎาคม ค.ศ. 1921 มี เหมาเจ๋อตุง เป็นผู้นำพรรค ภายหลังจากได้ทำการปฏิวัติขับไล่พรรคก๊กมินตั๋ง ซึ่งตอนนั้นมีเจียง ไคเช็ค เป็น ประธานาธิบดี เหมาเจ๋อตุงประกาศสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีนขึ้นเป็นการ เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม ค.ศ. 1949 และ เปลี่ยนแปลง โครงสร้างทางการเมือง และ เศรษฐกิจ และ สังคม เป็นแบบคอมมิวนิสต์ตามอุดมการณ์ลัทธิมาร์กซ์ และ เลนิน ใน ค.ศ. 1945 ได้ประกาศรัฐธรรมนูญ จัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน โดยมี โจวเอินไหล เป็นนายกรัฐมนตรี ประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจ 5 ปี ฉบับที่ 1 เน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมมากกว่าเกษตรกรรมตามแบบ รัสเซีย และ

บริหารงานแบบรวมศูนย์อำนาจซึ่ง เหมาะเจาะดูง ไม่เห็นด้วย ใน ค.ศ. 1958 ได้เสนอแผนพัฒนาแบบ ก้าวกระโดดไปข้างหน้าครั้งใหญ่ ปลูกกระดุมवलชน ใช้จุดมการณเป็นพลังกระตุ้นवलชนให้ฮัก เหมม เสยสละ มีการเปลี่ยนแปลง โครงสร้างที่สำคัญ คือ จัดตั้ง คอมมูนล ขึ้นในชนบท เมื่อเดือน สิงหาคม ค.ศ. 1958 ให้เป็นหน่วยพื้นฐานทางการเมือง เศรษฐกิจ และ สังคม ผลักดันการพัฒนา เกษตรกรรมให้เท่าเทียมไปพร้อม ๆ กับการพัฒนาอุตสาหกรรม การพัฒนาตามรูปแบบของ คอมมูนล นี้จะกล่าวถึงต่อไป

1.5 ประชากร ประเทศจีนเมื่อ ค.ศ. 2003 มีประชากร 1,273,050,000 ล้านคน ร้อยละ 94 เป็นชาวฮัน ที่เหลือเป็นชนเผ่าอื่น ๆ เช่น มอง โกลเลีย ทิเบต แมนจู เกาหลี แม้ว เย้า ไต ไท เป็นต้น ประชากรร้อยละ 80 อาศัยอยู่ในชนบท ชาว จีน นับถือ ศาสนา พุทธ ขงจื้อ มุสลิม และ เต๋า

1.6 สภาพเศรษฐกิจ ประเทศจีนเป็นประเทศเก่าแก่มี่พื้นฐานทางด้าน เกษตรกรรม แต่การอยู่ภายใต้ระบบศักดินา และ การถูกยึดครองโดยชาวต่างประเทศ ทำให้ความก้าวหน้าในการ พัฒนาเกษตรกรรมเป็นไปอย่างล่าช้า ประชากรในชนบทเป็นเจ้าของที่ดินเพียงร้อยละ 20-30 ของ ที่ดินทั้งหมด ที่ดินร้อยละ 70-80 อยู่ในมือของพวกเจ้าผู้ครองที่ดิน และ ชาวนาผู้มั่งคั่ง ซึ่งมีร้อยละ 10 ของชาวนาในชนบท ชาวนาส่วนใหญ่มีฐานะยากจนภายหลังการประกาศสถาปนาสาธารณรัฐ ประชาชนจีนขึ้นใน ค.ศ. 1949 รัฐบาลได้ทำการปฏิรูปที่ดิน ซึ่งทำสำเร็จใน ค.ศ. 1952 ทำให้ที่ดิน ตกอยู่ในมือของชาวนาทั่วไป แต่การกระจายผลผลิตยังอยู่ในระดับครอบครัว ระหว่าง ค.ศ. 1951-1953 รัฐบาลได้จัดตั้งหน่วยช่วยเหลือซึ่งกัน และ กันของชาวนา โดยรวมหมักัน หน่วยละ 12 ครอบครัว ร่วมกันดำเนินการในรูปของสหกรณ์ ซึ่งมี 3 ระดับ ระดับต้นรวมตัวเป็นหน่วยช่วยเหลือ ซึ่งกัน และ กันระดับสูงขึ้นไปเป็นสหกรณ์ผู้ผลิตการเกษตรขั้นต้น และ สหกรณ์ผู้ผลิตการเกษตร ขั้นสูง ต่อมาในเดือน สิงหาคม ค.ศ. 1985 รัฐบาลได้จัดตั้ง คอมมูนลประชาชนในชนบท ขึ้น ให้เป็น หน่วยสังคมนิยมทางเศรษฐกิจของชาติ ดำเนินการผลิตทั้งด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรม และ การค้า คอมมูนล จะมี 3 ระดับ คือ คอมมูนล กองการผลิตใหญ่ และ กองการผลิตเล็ก กองการผลิตเล็ก จะเป็นผู้ดำเนินงานต่าง ๆ เกี่ยวกับที่ดิน สัตว์เลี้ยง เครื่องจักรกลในไร่ นา วิธีการที่ใช้ผลผลิตรวมทั้ง แรงงานคน กองการผลิตขนาดเล็กจะรับผิดชอบกำไรขาดทุน การจัดการด้านบัญชีธุรกิจ สิทธิใน การตัดสินใจในกิจการต่าง ๆ การวางแผนการผลิตขนาดใหญ่ และ กลายเป็นข้อมูล ต่อไป

ระดับ ฝ่ายพรรค ฝ่ายสภา

ระดับชาติ คณะกรรมการกลางพรรค ฝ่ายบริหาร - สภาผู้แทนประชาชนแห่งชาติ

-สำนักงานเลขาธิการพรรค คณะรัฐบาล - สภาที่ปรึกษาฝ่ายการเมือง

-เลขาธิการพรรค - นายกรัฐมนตรี

ระดับมณฑล คณะกรรมการพรรคประจำมณฑล - รัฐมนตรีต่างๆ - สภาผู้แทนประชาชนมณฑล

-สำนักงานเลขาธิการ - สภาที่ปรึกษาฝ่ายการเมืองมณฑล

-เลขาธิการพรรค คณะรัฐบาล

ระดับการเมือง คณะกรรมการพรรคประจำเมือง ประจำมณฑล - สภาผู้แทนประชาชนเมือง

-สำนักงานเลขาธิการพรรค - สภาที่ปรึกษาการเมืองประจำเมือง

-เลขาธิการพรรค คณะรัฐบาล

ระดับอำเภอ คณะกรรมการพรรค ประจำเมือง - สภาผู้แทนประชาชนประจำอำเภอ

หรือ ห้องถิ่น ประจำอำเภอ - สภาที่ปรึกษาการเมืองประจำอำเภอ

-สำนักงานเลขาธิการพรรค คณะรัฐบาล

- เลขาธิการพรรค ประจำอำเภอ

แผนภาพที่ 5 แผนภาพรูปแบบการปกครอง ของ สาธารณรัฐประชาชนจีน

ที่มา : วิรัช นิภาวรรณ (เที่ยงหงษากุล) (2551 : 221)

พรรคการเมืองในประเทศจีนมีหลายพรรค แต่ พรรคใหญ่ และ สำคัญการปกครอง ประเทศมาตั้งแต่ต้น คือ พรรคคอมมิวนิสต์ พรรคการเมืองอื่น ๆ เป็นพรรคเล็ก ๆ เช่น พรรคก๊กมินตั๋ง พรรคสร้างชาติโดยประชาธิปไตย

2. รูปแบบการพัฒนาชุมชน

คอมมูนมีหลายความหมาย การดำเนินงาน ประโยชน์ และ แนวทางการพัฒนา ดังนี้

2.1 ความหมายของคอมมูน หมายถึง ชุมชน เป็นหน่วยการทำงานการผลิตทางการเกษตรที่รัฐบาลจีนจัดตั้งขึ้นให้ทำหน้าที่เหมือนกับรัฐบาลบริหารงานท้องถิ่น ประกอบด้วย กิจกรรมทางการทหาร การรักษาความปลอดภัย การค้า การคลัง การเก็บภาษี การบัญชีสถิติ การผลิต และ การวางแผนต่าง ๆ สมาชิกทำงานให้คอมมูน และ ได้รับค่าตอบแทนตามเกณฑ์ที่คอม

มุลกำหนด คอมมูนหนึ่ง ๆ ประกอบด้วยสมาชิก 4,000-5,000 ครอบครัว ประชากรประมาณ 20,000 คน

2.2 การดำเนินการของคอมมูน เหมาเจื้อตุงพยายามสร้างมาตรการให้สมาชิกมีส่วนร่วมตัดสินใจต่าง ๆ ของคอมมูนเป็นแบบประชาธิปไตยมวชน เรื่อง ต่าง ๆ เหล่านั้น เช่น การกำหนดค่าแรงของผู้ใช้แรงงาน การกำหนดที่ดินเพื่อใช้ในการเพาะปลูกส่วนตัว การกำหนดสัดส่วนแบ่งปันรายได้ให้เป็นการลงทุนสวัสดิการ ค่าตอบแทน การบริหาร เป็นต้น เหมาเจื้อตุงส่งเสริมให้สมาชิกมีรายได้จากการผลิตเสริมบ้าง แต่มีข้อจำกัดไม่มากเกินไปเพราะจะทำให้เกิดความแตกต่างทางด้านเศรษฐกิจ และ สังคม เป็นการเพราะเชื้อลัทธิทุนนิยมในระดับท้องถิ่น บางแห่งไม่ให้มีรายได้เสริม ระบบคอมมูนประสบความสำเร็จมาก เพราะทำให้ประชาชนในชนบทมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

2.3 ประโยชน์ของคอมมูน คอมมูน ก่อให้เกิดประโยชน์หลายประการแก่ประเทศจีน กล่าวว่

2.3.1 ส่งเสริมความสามารถในการระดมแรงงาน ทำงานแทนเครื่องจักร เช่น งานก่อสร้าง รัฐบาลไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายมากในการเคลื่อนย้ายแรงงานจากที่หนึ่งไปยังที่หนึ่ง

2.3.2 ช่วยเพิ่ม และ ขยายการผลิต ทั้งภาคการเกษตร และ ภาคอุตสาหกรรม เพราะการทำงานร่วมกันทำให้มีพลังเพิ่มมากขึ้น และ มีความสามารถเพิ่มขึ้น ทำงานได้มากขึ้น และ หลากหลายมากขึ้น

2.3.3 ทำหน้าที่เป็นผู้ประกอบการเองได้ เพราะมีแรงงาน มีความสามารถ ในการผลิต การบริหาร และ จัดการ คอมมูนจำนวนมากมีหน่วยการผลิตสินค้าต่าง ๆ เช่น โรงสีข้าว โรงทำแป้ง โรงรีดนมวัว โรงน้ำตาล โรงทอผ้า โรงทำกระดาษ เป็นต้น

2.3.4 การให้การศึกษาเพื่อปรับปรุงความรู้ และ ความชำนาญการของประชาชน ทั้งระยะสั้น และ ระยะยาว ทำให้สอดคล้องกับความต้องการ และ จำเป็นซึ่งจะไม่เป็นการสูญเปล่า เพราะประชาชนนำไปใช้จริง

2.3.5 การจัดสรรได้ กระจายทั่วถึงเป็นธรรม ผลประโยชน์ส่วนใหญ่จะไม่ตกเป็นของส่วนน้อย เพราะมีการพิจารณา และ ตัดสินใจร่วมกันกับสมาชิก

2.3.6 คอมมูนมีบทบาทสำคัญต่อการวางแผน เป็นการวางแผนจากระดับล่างขึ้นไปสู่บน และ พิจารณาขึ้นไปตามลำดับจนถึงระดับชาติ ระดับบนก็ได้ทราบความต้องการของระดับล่างซึ่งจะส่งเสริมสนับสนุนได้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

2.3.7 รัฐบาล ไม่ได้มุ่งสร้างความเจริญทางด้านวัตถุเท่านั้น แต่มุ่งสร้างจิตสำนึก และ อุคมการณ์สังคมนิยมประชาชนด้วย คอมมูน ช่วยสร้างจิตสำนึก และ อุคมการณ์สังคมนิยม ซึ่ง

เป็นสิ่งสำคัญที่จะนำไปสู่ความช่วยเหลือ และ พึ่งตนเอง รัฐบาลจะไม่ส่งเจ้าหน้าที่จากส่วนกลางไปบงการ แต่จะสร้างระบบคอมมูน ที่เอื้อให้ประชาชนร่วมมือกันเอง และทำกันเอง

คอมมูน เป็นนโยบายของภาครัฐที่จัดการกับชุมชน ชุมชนไม่มีทางเลือกอื่นที่จะจัดการกับตนเอง เดินไปตามแนวทางของคอมมูนเท่านั้น แม้เป้าหมายสุดท้ายจะทำให้ชุมชนเข้มแข็ง พึ่งตนเอง แต่การก่อให้เกิดขึ้นไม่ได้เกิดจากความคิดของตนเอง ทำให้ขาดพลังในการจัดการให้บรรลุเป้าหมายอย่างเต็มที่

ในสถานการณ์ของประเทศจีนที่พื้นที่กว้างใหญ่ไพศาล ประชากรมีเป็นจำนวนมากที่สุดในโลก ระดับการศึกษามีความหลากหลายแตกต่างกันมาก ความคิดของคนย่อมแตกต่างกันหลายระดับ การจะปล่อยให้เกิดขึ้นเองเป็นเองโดยธรรมชาติจะต้องใช้เวลาอีกยาวนาน การที่รัฐใช้อำนาจรัฐจัดการให้เกิดขึ้นเป็นแนวทางที่ช่วยประชาชนให้พัฒนาได้เร็วขึ้น เป็นการจัดการที่เหมาะสมกับสถานการณ์ และ สภาพการณ์ ในส่วนของแนวทางของคอมมูนสอดคล้องกับหลักการพัฒนาที่ยั่งยืนอยู่มาก อย่างน้อย 13 ข้อ ใน 16 ข้อ ซึ่งถ้าพัฒนา และ เติมเต็มในส่วนที่ขาดอยู่ต่อไป การพัฒนาอย่างยั่งยืนจะเกิดขึ้นในประเทศจีน แต่ปัจจุบันประเทศจีนค่อนข้าง อุดมการณ์สังคมนิยมไปมาก เกิดโอกาสให้มีการแข่งขันกันมากขึ้น

ศึกษาการพัฒนาชุมชนในประเทศญี่ปุ่น

1. สภาพภูมิศาสตร์ ประเทศญี่ปุ่นมีพื้นที่ 370,824 ตารางกิโลเมตร มีลักษณะเป็นหมู่เกาะ ซึ่งประกอบด้วย เกาะ ต่าง ๆ กว่า 3,000 เกาะ เรียงรายเป็นแนวยาวจากทางด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือของมหาสมุทร แปซิฟิก ลงมาทางใต้ ความยาวประมาณ 2,800 กิโลเมตร พื้นที่เล็กกว่าประเทศไทย ประมาณ 0.7 เท่า เกาะ ใหญ่ มี 4 เกาะ คือ เกาะ ฮอกไกโด ฮอนชู ชิโกกุ และ คิวชู เกาะที่ใหญ่ที่สุดคือ เกาะ ฮอนชู เป็นที่ตั้งของกรุง โตเกียว ซึ่งเป็นเมืองหลวงด้วย พื้นที่ ประมาณ 3 ใน 4 เป็นภูเขา และ เนินเขา อุดมไปด้วยป่า ไม่มีพื้นที่ราบใช้เป็นที่เพาะปลูก และ ที่ตั้งของเมืองต่างๆ (ธนากร สังเขป. 2555 : 278)

2. สภาพภูมิอากาศ ญี่ปุ่น มี 4 ฤดู คือ ฤดูใบไม้ผลิ ฤดูร้อน ฤดูใบไม้ร่วง และ ฤดูหนาว

3. ประวัติศาสตร์ เกาะญี่ปุ่นมีผู้อยู่อาศัยอยู่มากกว่า 100,000 ปี และมีวิวัฒนาการมาเป็นลำดับ เมื่อประมาณ 10,000 ปี มาแล้วมีการผลิตเครื่องมือเครื่องใช้ที่ทำจากถ่านหิน ประมาณ 8,000 ปี มีวิวัฒนาการการล่าสัตว์โดยใช้ธนู และ มีการผลิตเครื่องปั้นดินเผา ประมาณ 300 ปีก่อน ค.ศ. เริ่มเรียนรู้การทำเกษตร เริ่มรวมตัวกันเป็นรัฐเล็กๆ กระจายอยู่ทั่วประเทศจำนวนมาก จนถึง ประมาณ ค.ศ. 400 จึงรวมตัวกันเป็นประเทศ มีศูนย์กลางการปกครองอยู่ที่ ยามาโตะ มีอำนาจการปกครองตั้งแต่ ค.ศ. 400-600 มีราชวงศ์ปกครอง ผลัดเปลี่ยนกันปกครองต่อมาอีกหลายราชวงศ์ ปัจจุบัน สมเด็จพระจักรพรรดิ อาากิฮิโตะ ทรงครองราชย์เป็นประมุขของประเทศ เมื่อ วันที่ 7

มกราคม ค.ศ. 1989 แต่ไม่มีอำนาจในการบริหารประเทศ เป็นเพียงสัญลักษณ์ของประเทศทำหน้าที่เกี่ยวกับพระราชพิธีต่าง ๆ อย่างเป็นทางการเท่านั้น

4. ประชากร ญี่ปุ่นมีประชากรมากกว่า ประเทศไทย 2 เท่า คือ ประมาณ 126,920,000 คน อัตราการเติบโตของประชากรร้อยละ 2 อายุเฉลี่ยผู้ชาย 77 ปี ผู้หญิง 84 ปี ผู้ใหญ่รู้หนังสือร้อยละ 99 ชาวญี่ปุ่น นับถือศาสนา ชินโต เป็น ศาสนา ประจำชาติ ศาสนา ชินโต เกิดขึ้นพร้อมกับประเทศ ญี่ปุ่น

ญี่ปุ่นมีรายได้ทั้งจาก อุตสาหกรรม และ เกษตรกรรม อุตสาหกรรมเป็นรายได้หลักของประเทศในขณะเดียวกันก็สามารถทำการเกษตรเลี้ยงสัตว์ได้ และเป็นรายได้จากการส่งออกด้วยจำนวนหนึ่ง ญี่ปุ่นมีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสูง รวมทั้งเทคโนโลยีการผลิต ด้านเกษตรกรรม ทำให้ญี่ปุ่นจัดอยู่ในกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้วของโลก

5. สภาพการเมือง การปกครอง สภาพการเมืองการปกครองของญี่ปุ่นในอดีตใน ค.ศ. 1185-1333 อำนาจการเมืองตกเป็นของผู้คุมอำนาจทางการเมือง อำนาจการปกครองกลับมาเป็นของ จักรพรรดิ อีก แต่เป็นช่วงเวลาสั้น ๆ ใน ค.ศ. 1338-1573 ใน ค.ศ. 1867 ระบบศักดินาของโชกุน สิ้นสุดลงเพราะแรงกดดันความไม่พอใจของคนญี่ปุ่นเองที่มีต่อระบบโชกุน และ แรงกดดันที่มีต่อประเทศมหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกา รัสเซีย อังกฤษ ฝรั่งเศส รวมทั้ง เนเธอร์แลนด์ อำนาจอธิปไตยก็กลับคืนพระจักรพรรดิอีกในสมัย พระจักรพรรดิเมจิ ค.ศ. 1868-1912 ในสมัยนี้ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ขึ้นใน ญี่ปุ่น คือ สมเด็จพระจักรพรรดิเมจิ ได้ประกาศใช้ รัฐธรรมนูญ มีคณะรัฐมนตรีบริหารประเทศ มีสถานิติบัญญัติทั้งสองสภา ยกเลิกการแบ่งชนชั้นแบบศักดินา พัฒนาการศึกษา และ อารยะธรรมตะวันตกเข้ามาใช้ในญี่ปุ่น นำญี่ปุ่นเข้าสู่ระบบอุตสาหกรรม เป็นฐานให้ญี่ปุ่นได้รับการยอมรับให้เป็นหนึ่งในประเทศมหาอำนาจโลก ภายหลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 1 ค.ศ. 1914-1918

การพัฒนาชุมชนของจังหวัดโออิตะ

จังหวัด โออิตะ ตั้งอยู่ทางใต้ของเกาะคิวชูมีลักษณะภูมิประเทศที่หลากหลายล้อมรอบด้วยภูเขา มีที่ราบสูง ที่ราบระหว่างภูเขา สภาพดินอุดมสมบูรณ์ มีแหล่งน้ำพุร้อน และ ตั้งอยู่บนเกาะที่ล้อมรอบด้วยทะเล จังหวัด โออิตะมีประชากร 1.2 ล้านคน ประชาชนมีฐานะยากจน และ สภาพความเป็นอยู่ต่ำกว่าจังหวัดอื่น ๆ ทำให้เกิดการอพยพย้ายถิ่นแรงงาน

1. ความเป็นมา หมู่บ้าน โอยามา เป็นหมู่บ้านที่อยู่ห่างไกลจากเขตเมือง ซึ่งเป็นศูนย์กลางของจังหวัด โออิตะ มีพื้นที่ทำการเกษตรจำกัด และ ไม่มีอุตสาหกรรมหลักใน พ.ศ. 2504 ชาวบ้านในหมู่บ้านรวม 1,000 คนได้ริเริ่มโครงการ บัวยใหม่ และ เกาลัด เป็นโครงการส่งเสริมการปลูกบัวย และ เกาลัด ในรูปแบบการผสมผสาน บัวย และ เกาลัด เป็นพืชที่เหมาะสมกับ

สภาพพื้นที่ และ ภูมิอากาศของไอยาม่า ให้ผลตอบแทนสูงกว่าข้าว โครงการนี้มีพัฒนาการ 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 เป็นระยะของการส่งเสริมการปลูก บัวย และ เกาลัด แทนการปลูกข้าว เพราะข้าวให้ รายได้น้อยแม้จะขัดกับนโยบายภาครัฐ ในขณะที่ต้องการให้ปลูกข้าวก็ตาม ระยะที่ 2 เป็นระยะ การพัฒนาคน โดยที่ผู้นำหมู่บ้านเกรงว่าเมื่อชาวบ้านมีรายได้สูงขึ้น ชาวบ้านจะเกียจคร้านจึงจัด กิจกรรมให้คนหนุ่มสาวมีโอกาสไปดูงานต่างประเทศเพื่อสร้างแรงจูงใจให้ขยันทำงาน และ เป็น การเปิดโลกทัศน์ ให้ชาวบ้าน ระยะที่ 3 เป็นระยะของการพัฒนาหมู่บ้าน คือ ปรับสภาพแวดล้อม ในหมู่บ้านให้น่าอยู่ สร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น ศูนย์ข้อมูลชุมชน ศูนย์ข้อมูลชุมชน ศูนย์วัฒนธรรม เป็นต้น เพื่อให้ชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

2. หลักการ หลักการพัฒนา OVOT อาศัยแนวความคิดพื้นฐาน 3 ประการ

2.1 หลักการท้องถิ่นสู่สากล คือ เวลาคิด คิดในระดับ โลก แต่ทำในระดับท้องถิ่น หมายความว่า คิดถึงความต้องการ รสนิยม และ มาตรฐานระดับประเทศ และ ระดับโลก ไม่เพียง ตอบสนองความต้องการของชุมชนเท่านั้น ส่วนที่ทำในระดับท้องถิ่น คือ ทำจากภูมิปัญญาท้องถิ่น จากทรัพยากรที่มีในท้องถิ่น จากวัฒนธรรมท้องถิ่นมากเพียงไรก็ยิ่งโดดเด่นเฉพาะท้องถิ่นมาก เพียงไรก็จะยิ่งโดดเด่นมีชื่อเสียงก้อง โลกมากเท่านั้น

2.2 หลักการพึ่งตนเอง และ คิดอย่างสร้างสรรค์ คือ ผลผลิตหรือกิจกรรมที่จะทำ ต้องเกิดจากความคิด และ การตัดสินใจของชุมชนพึ่งตนเองในความคิด และ การกระทำ มีอิสระ ในความคิด และ คิดอย่างสร้างสรรค์ คนนอก หรือ ภาครัฐ อย่าไปครอบงำความคิด หรือ ชี้นำความ ต้องการชุมชน รัฐมีหน้าที่เพียงให้การสนับสนุนด้านเทคโนโลยี วิชาการ และ การตลาดเท่านั้น การดำเนินการเช่นนี้ทำให้ OVOP เป็นมากกว่าโครงการส่งเสริมการผลิตสินค้า คือ ช่วยฟื้นฟูชุมชน

2.3 หลักการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การทำให้ คน มีคุณภาพ ผลผลิตหรือผลงานที่มีคุณภาพ ตอบสนองเป้าหมาย วัตถุประสงค์ของการพัฒนา

3. แนวทางความสำเร็จ กำหนดไว้ 5 ประการ คือ

3.1 การสร้างจิตสำนึก

3.2 การค้นหาพรรคที่มีคุณค่าของท้องถิ่น

3.3 การสร้างมูลค่าเพิ่มของผลผลิต

3.4 การสร้างความมั่นคงด้านการตลาด

3.5 การพัฒนาคน

4. ปัจจัยแห่งความสำเร็จ โออิตะ ประสบผลสำเร็จ เพราะปัจจัยดังนี้

4.1 ผู้ว่าราชการจังหวัดในฐานะผู้แทนภาครัฐ มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ มีความเข้าใจ มีความจริงใจ และ มีการบริหารจัดการที่ดี ประกอบกับมีความต่อเนื่อง

ได้รับการเลือกตั้งให้เป็นผู้ว่าฯ ติดต่อกันถึง 7 สมัย เมื่อทิศทางการพัฒนาถูกต้อง ประกอบกับคุณลักษณะของผู้นำดังกล่าวจึงทำให้ โออีตะ ประสบความสำเร็จในการพัฒนา

4.2 ผู้นำชุมชนในท้องถิ่น มีวิสัยทัศน์ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เข้าใจ มีความจริงใจ มีภาวะผู้นำ

4.3 ชุมชนสามารถค้นหาจุดเด่นของตนเอง มีความกระตือรือร้น มีความสามัคคี เสียสละ มีวินัย มีความรับผิดชอบ

4.4 รัฐบาลคอยให้ความช่วยเหลือด้านเทคโนโลยี และ ส่งเสริมด้านการตลาด ขณะเดียวกันก็ได้รับความร่วมมือจากระบบการตลาด

4.5 รัฐบาลทำงานอย่างจริงจัง และ คอยติดตามงาน

4.6 ชุมชนแต่ละชุมชนไม่ผลิตสินค้าซ้ำกัน หรือ รोकเรียนแบบสินค้า และ แข่งขันด้านการตลาด

5. ข้อวิเคราะห์กรณีการพัฒนาตามแนวทาง โออีตะ การพัฒนาตามแนวทางของ โออีตะ วิเคราะห์โดยใช้กรอบหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน 16 ประการ ดังที่ใช้วิเคราะห์ คิบบุทซ์ โมซาฟ แชมมา อีล อุนดง สรรโวทัย คอมมูล และ การพัฒนาใน ประเทศมาเลเซีย

5.1 การพัฒนาที่เกิดจากประชาชน

การพัฒนาที่เกิดจากประชาชน ได้แก่ รูปแบบของ คิบบุทซ์ โมซาฟ แชมมา อีล อุนดง สรรโวทัย และ โออีตะ รูปแบบเหล่านี้ประชาชนเป็นผู้เริ่มต้นแล้วรัฐให้การสนับสนุนในภายหลัง แนวทางนี้การพัฒนาจะมั่นคง ยั่งยืนมากกว่าการพัฒนาจากรัฐผู้นำ และ ครอบงำ มีพลังตรงเป้าหมายความต้องการ สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นมากกว่า แต่การเดินทางไปจนถึงจุดหมายจะเป็นไปได้ช้ากว่า เพราะพลังหนุนเสริมน้อย สิ่งที่จะเป็นแรงจูงใจให้เกิดการพัฒนา คือ การทำให้เห็นผลสำเร็จ จะเห็นว่าทุกขบวนการดังกล่าวนี้เริ่มจากการทำให้เห็นรูปธรรมทั้งสิ้น แล้วจึงเกิดขบวนการความร่วมมือ และ สนับสนุนขยายผลตามมา

5.2 การพัฒนาที่เกิดจากรัฐ

การพัฒนาที่เกิดจากรัฐ ได้แก่ คอมมูล ในประเทศจีน และ รูปแบบการพัฒนาในประเทศมาเลเซีย คือ ฝ่ายรัฐบาลเป็นผู้เริ่มต้น ซึ่งจะมีพลังในการพัฒนาในเริ่มต้น และ จะเป็นไปได้รวดเร็ว แต่ระยะยาวถ้าปรับเปลี่ยนภาครัฐอาจจะไม่ต่อเนื่อง

2. งานวิจัยในประเทศ

2.1 วิทยานิพนธ์เรื่อง รูปแบบการพัฒนาชุมชนอยู่ดีมีสุข บ้านคอนมัน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัย กริชพัฒน์ ภูวนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม 2554

การพัฒนา รูปแบบการพัฒนาชุมชนอยู่ดีมีสุข บ้านคอนมัน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคามมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการของชุมชน เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาชุมชนอยู่ดีมีสุข

ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการพัฒนาชุมชนอยู่ดีมีสุขของบ้านคอนมัน มี 4 ขั้นตอน ได้แก่

1. สร้างความสัมพันธ์ ศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการของชุมชน
2. วิเคราะห์ปัญหา การพิจารณาความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของโครงการ
3. ทดลองและประเมินผลการใช้งาน
4. การคืนความรู้สู่ชุมชน หลังจากการนำรูปแบบนี้ไปใช้กับชุมชนบ้านคอนมัน

พบว่า หัวหน้าครอบครัวมีความอยู่ดีมีสุข โดยรวมและเป็นรายได้ทั้งสามด้าน ได้แก่ด้านการเรียนรู้ที่เหมาะสม ภูมิปัญญาและเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง และด้านการบริหารจัดการชุมชนที่เข้มแข็งโดยรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน หัวหน้าครัวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้น แต่มีรายจ่ายต่อเดือนลดลงก่อนเข้าร่วมโครงการ ส่วนความอยู่ดีมีสุขด้านการเรียนรู้ที่เหมาะสม ภูมิปัญญาและเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง และด้านการบริหารจัดการชุมชนที่เข้มแข็ง โดยรวมและด้านย่อยเพิ่มขึ้นจากก่อนเข้าร่วมโครงการ และมีความพึงพอใจต่อโครงการ โดยรวมและเป็นรายได้อยู่ในระดับมาก

โดยสรุปรูปแบบการพัฒนาชุมชนอยู่ดีมีสุขของบ้านคอนมัน มี 4 ขั้นตอน ได้แก่

1. สร้างความสัมพันธ์ ศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการของชุมชน
2. วิเคราะห์ปัญหา
3. ทดลองและประเมินผลการใช้
4. การคืนความรู้สู่ชุมชน รูปแบบนี้สามารถส่งเสริมให้ประชาชนคบคิดปัญหา

ร่วมกัน สร้างทางเลือกให้กับการแก้ปัญหาที่ชุมชน โดยผ่านกระบวนการสนทนาด้วยฐานะที่เท่าเทียมกัน ดำเนินกิจกรรมที่มีพลังเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งประเมินผลและร่วมรับผลประโยชน์จากกิจกรรมที่ปฏิบัติร่วมกัน ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความเข้มแข็งของชุมชนต่อไป

2.2 สัมภาษณ์เศรษฐกิจ กรณีศึกษาประเทศไทย (พ.ศ. 2500 - 2545) ผู้วิจัย ดร.นิรมล สุวรรณธรรมกิจ ในทุกสังคมย่อมเผชิญปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่เหมือนกัน ได้แก่ ปัญหาผลิต

อะไร ผลิตอย่างไร และผลิตเพื่อใคร แต่การแก้ปัญหาพื้นฐานเหล่านี้ ย่อมแตกต่างกันออกไปตามเงื่อนไขของสังคมนั้นๆ

ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนโบราณ มีลักษณะเป็นเครือญาติ มักอยู่รวมกันเป็นหมู่ มีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน (เช่น ที่ดิน ฝ้าย ผลผลิต) ร่วมกัน อำนาจการตัดสินใจในการแก้ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจขึ้นอยู่กับผู้นำของชุมชน

สำหรับสังคมพาณิชย์นิยม เกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมือง และการเพิ่มบทบาทของสังคมพ่อค้าประกอบกับการค้นพบดินแดนใหม่ (ทวีปอเมริกา) ทำให้เกิดการขยายอาณานิคมของประเทศในยุโรปชนชั้นพ่อค้าและชนชั้นปกครองร่วมมือกันดำเนินธุรกิจการค้าระหว่างประเทศ การเข้าครอบครองทรัพย์สินและการจัดสรรผลผลิต เป็นไปตามกลไกตลาดมากขึ้น

สังคมและเศรษฐกิจต่างเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของมนุษย์ ซึ่งอยู่ภายใต้วิชาการในหมวดสังคมศาสตร์ และภายใต้การดำรงชีพของมนุษย์ย่อมดำเนินกิจกรรมเหล่านี้ควบคู่กันเสมอ การศึกษาสังคมจำเป็นต้องเข้าใจองค์ประกอบพื้นฐาน เช่น กลุ่ม สังคม การจัดระเบียบทางสังคม สถาบันทางสังคม เป็นต้น ส่วนเศรษฐกิจ เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของแบบแผนการดำรงชีพ อันได้แก่กระบวนการในการผลิต แจกจ่าย และบริโภคทรัพยากร ที่มีอยู่จำกัด

ภายใต้สังคมและเศรษฐกิจที่ซับซ้อนในปัจจุบัน แม้มนุษย์จะพยายามพัฒนาระบบสังคมและเศรษฐกิจเพื่อตอบสนองความต้องการ แต่ผลกระทบที่เกิดขึ้นก็อาจนำมาซึ่งปัญหาสังคม สิ่งที่จัดเป็นปัญหาสังคมนั้น หมายถึง ภาวะที่กระทบต่อบุคคล จำนวนมากพอสมควรจนเกิดความรู้อิกร่ำกันว่าควรแก้ไขเพื่อให้ปัญหานั้นบรรเทาลง ปัญหาสังคมอาจเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจหรือการเมืองด้วย ปัญหาสังคมและเศรษฐกิจไทย เกี่ยวข้องกับหลายฝ่าย เช่น ปัญหาการว่างงาน ปัญหาโสภณิ ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาชุมชนแออัด ปัญหาโรคเอดส์ เป็นต้น

ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมมีลักษณะสำคัญ คือ กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินเป็นของเอกชน เอกชนมีเสรีภาพในการดำเนินชีวิต โดยใช้ระบบราคาซึ่งมีกำไรเป็นแรงจูงใจ ปัญหาเศรษฐกิจด้านอื่น ๆ ได้แก่ ความไม่เท่าเทียมกันด้านรายได้และทรัพย์สิน การว่างงาน อิทธิพลของโฆษณา และการทำลายสิ่งแวดล้อม

ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม เกิดจากการพยายามแก้ไขสถานะภาพปัญหาสังคมระบบทุนนิยมเพื่อที่จะลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมและเศรษฐกิจระหว่างชนชั้นกลางกับชนชั้นกรรมาชีพ จึงต้องแก้ไขปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ คือ ผลิตอะไร ผลิตอย่างไร และผลิตเพื่อใคร

ลักษณะสำคัญของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม คือ กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินเป็นของส่วนรวมมีการจัดตั้งหน่วยงานวางแผนส่วนกลาง และมีการกำหนดราคาโดยรัฐบาล ระบบสังคม

นิยามมี 2 ประเภท คือ สังคมนิยมในอุดมคติ (ชุมชนขนาดเล็ก ทุกคนเท่าเทียมกัน) และสังคมนิยมมาร์กซ์ลัทธิ (รัฐบาลคือชนชั้นกรรมาชีพ ที่ดำเนินนโยบายเพื่อความเป็นธรรมในสังคม)

2.3 ปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงในองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้วิจัย กาญจนา บุญยัง และคณะ ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา 2552

ส่วนนโยบายการส่งเสริมให้ประชาชนนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการปฏิบัติพบว่า อบต. มีแผนการส่งเสริมให้ประชาชนนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในที่ดำรงชีวิตแต่ อบต. มากกว่าครึ่งไม่มีการสอดแทรกหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในกิจกรรม/โครงการ ภารกิจของ อบต. ที่มีนโยบายในการส่งเสริมให้ประชาชนนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการปฏิบัตินั้นจะให้ความสำคัญในการส่งเสริมให้ประชาชนหรือสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ฟังตนเองได้ ผ่านการมีส่วนร่วมของประชาชนกลุ่มเครือข่าย และหน่วยงานในพื้นที่

เมื่อพิจารณาการส่งเสริมให้ประชาชนนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการปฏิบัติตามกรอบแนวคิดการนำนโยบายไปปฏิบัติด้านการจัดการพบว่า ด้านโครงสร้างองค์การ อบต. ส่วนใหญ่ไม่มีการแต่งตั้งบุคลากรผู้รับผิดชอบโดยตรง กลไกการเผยแพร่ความรู้ส่วนใหญ่ ไม่มีการแต่งตั้งบุคลากรผู้รับผิดชอบโดยตรง กลไกการเผยแพร่ความรู้ ส่วนใหญ่เป็นการสนับสนุนจากโครงการภายนอก กลยุทธ์ที่ใช้คือ การประชาสัมพันธ์ การจัดศูนย์การเรียนรู้และการเป็นแบบอย่างที่ดีให้ประชาชน ด้านบุคลากรพบว่า บุคลากรของ อบต. เต็มใจที่จะส่งเสริม เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านงบประมาณ พบว่า อบต. มากกว่าร้อยละ 50 จัดสรรงบประมาณในปี 2550 และ 2551 เพื่อส่งเสริมการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และมีแนวโน้มจัดสรรงบประมาณเพิ่มขึ้น ทั้งนี้เป็นงบประมาณของ อบต. ทั้งหมด ด้านสถานที่ พบว่า อบต. ส่วนใหญ่มีวัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือเครื่องใช้แต่ยังไม่เพียงพอ สื่อที่ใช้ประชาสัมพันธ์ส่วนใหญ่ใช้เสียงตามสาย

สภาพปัญหาและแนวทางการส่งเสริมให้ประชาชนนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน พบว่า อบต. ประสบปัญหาด้านโครงสร้างองค์การขาดผู้รับผิดชอบโดยตรง มีงบประมาณจำกัด ขาดวัสดุอุปกรณ์และสถานที่ บุคลากรขาดความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดให้ประชาชนมีความเข้าใจหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้น อบต. จึงต้องการสนับสนุนจากภาครัฐ โดย

1. จัดอบรมให้แก่บุคลากรของ อบต.
2. จัดเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความสามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่ประชาชน
3. จัดสรรงบประมาณเฉพาะกิจเพื่อสนับสนุนการส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยตรง

กลไกการส่งเสริมให้ อบต. นำเอาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหารงานและส่งเสริมให้ประชาชนนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้

1. ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องกำหนดนโยบายเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ชัดเจนและต่อเนื่อง

2. เตรียมความพร้อมของผู้ที่เกี่ยวข้องให้มีความรู้ความเข้าใจอย่างถ่องแท้

3. พัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็ง

4. ผู้บริหารของ อบต. ต้องขับเคลื่อนการบริหารงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างจริงจัง

5. สร้างการมีส่วนร่วมและพัฒนารูปแบบการประสานงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และ

6. ผู้บริหารและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องประชาสัมพันธ์และปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นแบบอย่างแก่ประชาชน

มัลลิกา เจียวหวาน (2556 : 88) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ การเกษตร ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในจังหวัดอ่างทอง และพระนครศรีอยุธยา พบว่า พบว่าเกษตรกรมีส่วนร่วม 6 กิจกรรม ได้แก่ การฝึกอบรม การดูงาน การแลกเปลี่ยนข่าวสาร ข้อมูล การประชุมสัมมนา การทำแปลงสาธิตและเผยแพร่ความรู้การร่วมรับรู้ ร่วมรับผลประโยชน์ มีส่วนร่วมในการคิดการประเมิน

กริชพัฒน์ ภูวนา (2542 : 118) ได้ศึกษาการสร้างรูปแบบการพัฒนาชุมชนอยู่ดีมีสุข ของชุมชนอยู่ดีมีสุขบ้านคอนมัน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม พบว่า รูปแบบการพัฒนาชุมชนอยู่ดีมีสุข โดยแบ่งเป็น 4 ขั้นตอนได้แก่

1. การสร้างความสัมพันธ์ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน
2. การวิเคราะห์ปัญหาพิจารณาความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโครงการ
3. การทดลองใช้และประเมินผลตามรูปแบบการพัฒนา
4. การคืนความรู้สู่ชุมชน ได้ผลลัพธ์เป็นที่น่าพอใจ
5. ชุมชนมีการเรียนรู้
6. ชุมชนมีความเข้มแข็ง
7. มีการบริหารจัดการชุมชนที่ดี
8. ชุมชนมีความอยู่ดีมีสุขเพิ่มมากขึ้น

อานันท์ชนก สกนชวัฒน์ (2555 : 16) ได้ศึกษาพลวัตของความยากจน การศึกษาแนวความคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืนพบว่า องค์ประกอบของการดำรงชีพอย่างยั่งยืนประกอบด้วย องค์ประกอบที่สำคัญ

1. ทรัพย์สินในการดำรงชีพ (Livelihoods assets)
2. ทุมนมนุษย์ (Human capital) หมายถึง ทักษะความรู้ความสามารถคุณภาพในการทำงาน ศักยภาพการเป็นผู้นำความมีสุขภาพดี
3. ทุนธรรมชาติ (Natural capital) หมายถึง ดิน น้ำ อากาศ ป่าไม้ ความหลากหลายทางชีวภาพ
4. ทุนกายภาพ (Physical capital) หมายถึง สิ่งอำนวยความสะดวกโครงสร้างพื้นฐานเครื่องมือเครื่องจักรใช้ในการผลิต
5. ทุนสังคม (Social capital) กลุ่มเครือข่ายประชาคมการเป็นสมาชิกรวมถึงความสัมพันธ์ในครอบครัว

องค์ประกอบเหล่านี้ เป็นส่วนช่วยให้การพัฒนาศักยภาพที่ยั่งยืนในการดำรงชีพอย่างยั่งยืน จักรปรุฬห์ วิชาจักรวิทย์ (2553 : 58) ได้ศึกษาการใช้รูปแบบในการจัดการบริหารตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงพบว่าองค์ประกอบของรูปแบบประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ

1. ด้านการบริหารจัดการ
2. ด้านการพัฒนา
3. ด้านบุคลากร
4. ด้านการเรียนรู้

ทำให้เกิดการพัฒนาในรูปแบบการจัดการพัฒนาเป็นการสร้างรูปแบบการจัดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ธนากร สังเขป (2556 : 5) ได้ศึกษาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของไทยและการพัฒนาในต่างประเทศ เทคนิคและกระบวนการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนคือ มนุษย์ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีความสัมพันธ์กันต้องอาศัยการพัฒนาโดยอาศัยความคิดตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งเกี่ยวข้องกับหลักทฤษฎีใหม่ทฤษฎีการพัฒนาแนวทุนนิยมมนุษย์นิยม นอกจากนี้ยังประกอบด้วยด้านกายภาพมนุษย์ด้านจิตใจ ด้านเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม ปัญญาการปรับตัวแก้ปัญหา การพัฒนาและความสามารถในการดำรงชีวิตซึ่งต้องอาศัยหลักวิชาการ หลักการทำงานไปพร้อมๆกัน

สิทธิเดช นิลสัมฤทธิ์ (2548 : 74) ได้ศึกษาการดำเนินชีวิตในระบบเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลพบว่า ในการดำเนินชีวิตของตัวอย่างที่เป็น

ประชาชนในเขตพื้นที่ อบต. ตามแนวทางในระบบเศรษฐกิจพอเพียงในเรื่องของความสามารถในการพึ่งตนเองใน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านเทคโนโลยี และด้านเศรษฐกิจ ตัวอย่างมีความสามารถอย่างเพียงพอครบทุกด้าน แม้ว่าจะอยู่ในระดับไม่สูงมากนัก ถือได้ว่าตัวอย่างมีจิตสำนึกในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงมากพอสมควร และในการดำเนินชีวิตของตัวอย่างสอดคล้องกับแนวทางปรัชญาของระบบเศรษฐกิจพอเพียงร้อยละ 71.6 ของตัวอย่างที่เห็นว่าการดำเนินชีวิตของตนเองสอดคล้องค่อนข้างมากกับแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทั้งนี้มีตัวอย่างร้อยละ 88.6 ที่รับรู้/รับทราบเกี่ยวกับแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง โดยส่วนใหญ่รับรู้รับทราบจากสื่อโทรทัศน์และวิทยุมากกว่าจากหน่วยงานราชการและ อบต. หลักการที่สำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ตัวอย่างรับรู้รับทราบมากที่สุด (ร้อยละ 75.3-85.7) มี 4 หัวข้อ คือ

1. เศรษฐกิจพอเพียงมีหลักการมุ่งลดรายจ่ายเป็นสำคัญ และยึดหลักพออยู่ พอกิน พอใช้
 2. เศรษฐกิจพอเพียงเป็นระบบเศรษฐกิจที่พึ่งตนเองได้
 3. เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึงการดำรงชีพโดยยึดสายกลางอยู่ได้ตามฐานะ ไม่เดือดร้อนและมีอิสรภาพ
 4. การปฏิบัติตนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย การยึดความประหยัด ประกอบอาชีพโดยสุจริต และละเลิกแก่งแย่งผลประโยชน์
- จากผลการดำเนินงาน ธ.ก.ส. ได้บันทึกในรายงานประจำปีงบประมาณ 2555 หน่วยงานสถาบันการเงินเช่น ธ.ก.ส. ได้วางเป้าหมายยุทธศาสตร์ในการดำเนินงานในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ตารางที่ 9 เป้าหมายยุทธศาสตร์ในการดำเนินงานในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในแผนการดำเนินงาน ธ.ก.ส. ปี พ.ศ. 2556

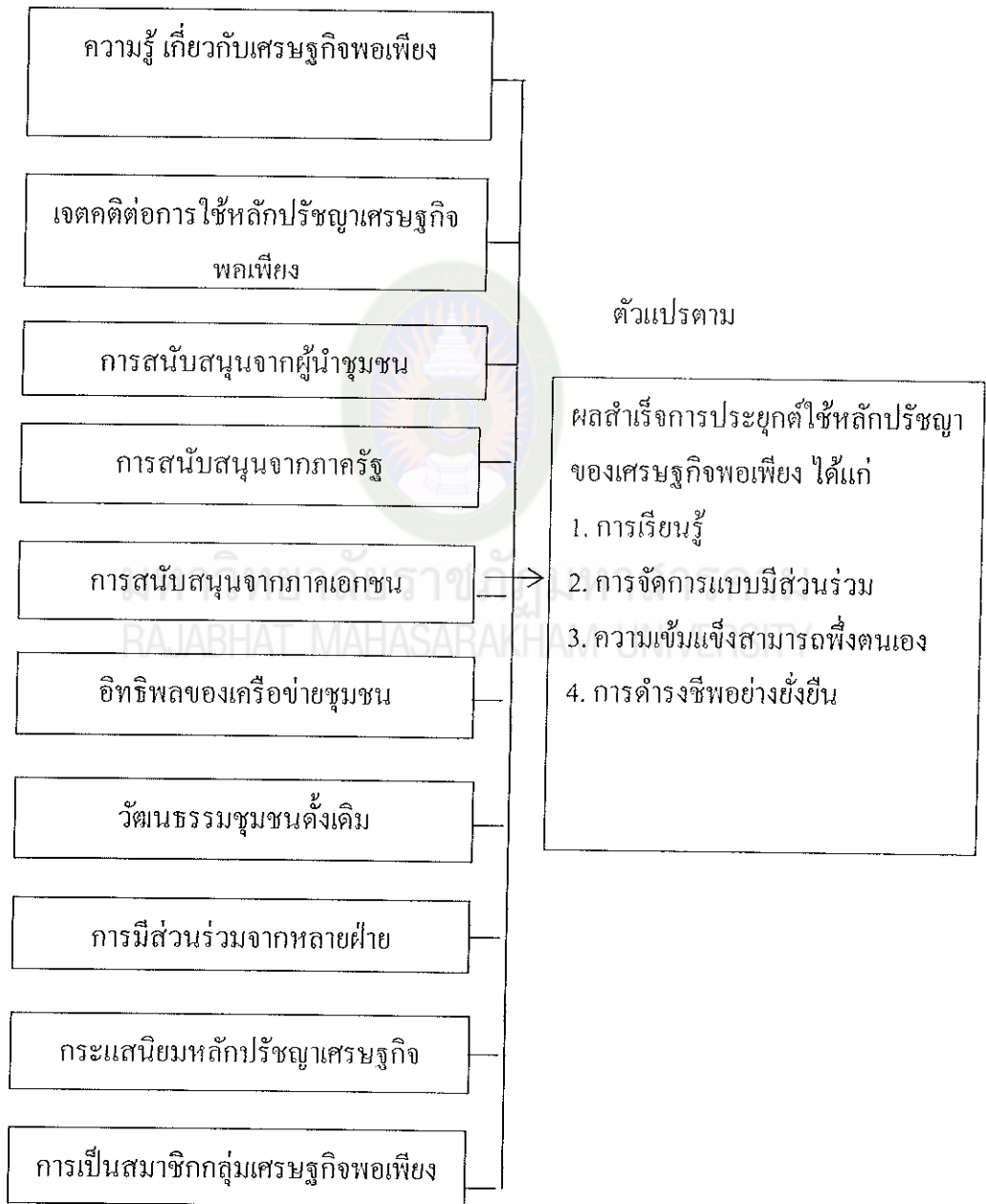
ยุทธศาสตร์การดำเนินงานของ ธ.ก.ส.	แผนงานและผลการดำเนินงาน ณ 31 มีนาคม 2556
ยุทธศาสตร์ที่ 1 สนับสนุนสินเชื่อเชิงรุกอย่างมีคุณภาพ	1. แผนงานสนับสนุนสินเชื่อเพื่อเพิ่มศักยภาพการเกษตรและคุณภาพชีวิต 1.1 เพิ่มโอกาสเข้าถึงแหล่งเงินทุน 1.2 สินเชื่อเพิ่มขึ้นสุทธิ ธ.ก.ส. ขยายสินเชื่อแก่เกษตรกร

ยุทธศาสตร์การดำเนินงานของ ธ.ก.ส.	แผนงานและผลการดำเนินงาน ณ 31 มีนาคม 2556
<p>ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาการเรียนรู้และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับลูกค้า</p>	<p>2. แผนงานสนับสนุนสินเชื่อตลอดห่วงโซ่มูลค่าเพิ่ม (Value Chain Financing) โดยใช้หลักการ “ตลาดนำสินเชื่อ”</p> <p>3. แผนงานประกันความเสี่ยงและฟื้นฟูความเสียหาย</p> <p>1. แผนงานเสริมสร้างความเข้มแข็งภาคชนบท</p> <p>1.1 ชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงดำเนินการขั้นที่ 1 พึ่งพาตนเอง</p> <p>1.2 ขั้นที่ 2 พึ่งพาซึ่งกันและกัน</p> <p>1.3 ขั้นที่ 3 เชื่อมโยงเป็นเครือข่าย</p> <p>2. พัฒนาศักยภาพสหกรณ์การเกษตรเพื่อยกระดับชั้นจัดอบรม</p> <p>3. แผนงานพัฒนาชุมชนเกษตรให้เป็นเครือข่ายเกี่ยวเนื่องตามบทบาทหน้าที่ใน Value Chain</p> <p>3.1 พัฒนาชุมชนเป็นเครือข่ายสร้างมูลค่าเพิ่มผลผลิต มีเป้าหมายพัฒนาชุมชนให้มีศูนย์เรียนรู้และมีการรวมตัวซื้อขาย</p> <p>3.2 พัฒนาองค์กรการเงินชุมชนเป็นสถาบันการเงิน และศูนย์ธุรกิจชุมชน เป้าหมาย 600 แห่งดำเนินการได้ 693 แห่ง</p> <p>3. แผนงานเสริมสร้างความเข้มแข็งของศูนย์เรียนรู้และพัฒนาสถาบันพัฒนาการเกษตรและชนบท</p> <p>3.1 เสริมสร้างและพัฒนาความเข้มแข็งของศูนย์เรียนรู้เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงด้านแบบ ธ.ก.ส.</p> <p>3.2 พัฒนาสถาบันการเกษตรและชนบท ได้จัดตั้งและเปิดดำเนินการอบรมเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร</p>

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยได้สรุปเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ดังผังมโนทัศน์ดังนี้

ตัวแปรอิสระ

แผนภาพที่ 6 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาการดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตอำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยใช้การวิจัย แบบผสม (Mixed method research) โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยทำการวิจัยเชิงปริมาณก่อน จากนั้นจึงทำการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยกำหนดการวิจัยเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาความสำเร็จการใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตอำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

1.1 ประชากรในการวิจัยครั้งนี้มีหน่วยในการวิเคราะห์ (Unit of Analysis) เป็นหัวหน้าครอบครัว เกษตรกรตัวอย่าง คือ หัวหน้าครอบครัวเกษตรกรในเขตอำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ จากหมู่บ้านในอำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 179 หมู่บ้าน 12 ตำบล จากจำนวนครอบครัวเกษตรกร 16,808 ครัวเรือน จากครัวเรือนทั้งหมด ในอำเภอสตึก 36,984 ครัวเรือน การวิจัยครั้งนี้ต้องการทราบข้อมูลของหัวหน้าครอบครัว เกษตรกร ในเขตอำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ ผู้ให้ข้อมูลตารางที่ 10 จำนวนครอบครัวเกษตรกรในเขตอำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์

ลำดับ	ตำบล	จำนวนหมู่บ้าน	จำนวนครัวเรือน เกษตรกร
1	คอนมนต์	10	1,246
2	เมืองแก	19	2,284
3	หนองใหญ่	16	1,291
4	ร้อนทอง	18	1,730
5	นิคม	24	1,662
6	สระแก	13	1,367

ลำดับ	ตำบล	จำนวนหมู่บ้าน	จำนวนครัวเรือน เกษตรกร
7	ทุ่งวัง	15	1,239
8	ท่าม่วง	11	1,211
9	กระสัง	8	739
10	ชุมแสง	18	1,996
11	สนามชัย	12	1,777
12	สตึก	15	866
รวม		179	16,808

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

ขั้นตอนที่ 1 การคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม จากครัวเรือนเกษตรกรทั้งหมดจำนวน 16,808 ครัวเรือน โดยใช้สูตรการคำนวณของ ทาโรยามานะ (Taro Yamane, 1973 : 727) ดังนี้

โดยใช้สูตร

$$n = \frac{N}{1+N(e^2)}$$

โดยที่ n แทน ขนาดกลุ่มตัวอย่าง
N แทน จำนวนประชากร

E แทน ความคลาดเคลื่อนที่ยอมให้เกิดขึ้นได้ในที่นี้กำหนดไว้ที่ 0.05

แทนค่าในสูตรดังนี้

$$\begin{aligned} n &= \frac{16808}{1+16808(0.05)^2} \\ &= 390.70 \end{aligned}$$

1.2.1 จากการคำนวณจากตัวเลขครัวเรือนตัวอย่างโดยใช้สูตรทาโรยามานะ ได้หน่วยตัวอย่างประมาณ 391 ตัวอย่าง และเพื่อให้เป็นตัวเลขจำนวนเต็มเพื่อให้ง่ายต่อการจำแนกผู้วิจัยได้ปัดเศษขึ้นเป็นจำนวนตัวอย่าง 391 ครัวเรือน และเพื่อให้การกระจายข้อมูลตามตำบลต่าง ๆ โดยใช้สูตรการคำนวณ ดังนี้

จำนวนตัวอย่างในแต่ละตำบล

$$= \frac{\text{จำนวนครัวเรือนในแต่ละตำบล} \times \text{จำนวนครัวเรือนตัวอย่าง}}{\text{จำนวนครัวเรือนทั้งหมด}}$$

แทนค่าในสูตร

จำนวนหน่วยครัวเรือนเฉลี่ยในแต่ละตำบล

$$= \frac{\text{จำนวนครัวเรือนในแต่ละตำบล} \times 391}{16,808}$$

ตัวอย่างเช่น จำนวนครัวเรือนเฉลี่ยในตำบลคอนมนต์

$$= \frac{1246 \times 391}{16,808}$$

$$= 28.9 \text{ ครัวเรือน}$$

ปัดเศษให้ลงตัวก็จะได้ = 29 ครัวเรือน

1.2.2 ผู้วิจัยได้ใช้วิธีสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) เมื่อได้ครัวเรือนตัวอย่างที่หาได้จากสูตร ทาโรยามานะ (Taro Yamane) ได้ค่าเฉลี่ย ครัวเรือนแต่ละตำบลแล้วได้นำมาใส่ตัวเลขในตารางที่ 11

ตารางที่ 11 จำนวนครัวเรือนตัวอย่างที่ได้จากการคำนวณหาค่าเฉลี่ยในแต่ละตำบล

ลำดับ	พื้นที่ตำบล	จำนวนครัวเรือน	จำนวนครัวเรือนตัวอย่าง	จำนวนครัวเรือนตัวอย่างค่าปัดเศษ
1	คอนมนต์	1,246	29	29
2	เมืองแก	2,284	52.99	53
3	หนองใหญ่	1,291	29.95	30
4	ร้อนทอง	1,730	40.14	40
5	นิคม	1,662	38.56	39
6	สะแก	1,367	31.71	32
7	ทุ่งวัง	1,239	28.74	29
8	ท่าม่วง	1,211	28.17	28

ลำดับ	พื้นที่ตำบล	จำนวนครัวเรือน	จำนวนครัวเรือนตัวอย่าง	จำนวนครัวเรือนตัวอย่างค่าเบี่ยงเบน
9	กระสัง	739	17.14	17
10	ชุมแสง	1,996	46.31	47
11	สนามชัย	1,777	27.3	27
12	สตึก	866	20.09	20
รวม		16,808	390.1	391

ขั้นที่ 2 ผู้วิจัยใช้วิธีการหาค่าประชากรตัวอย่างในแต่ละครอบครัว โดยกำหนดให้หัวหน้าครอบครัวเป็นผู้ตอบแบบสอบถาม

2. ตัวแปรในการวิจัย

ตัวแปรอิสระได้แก่

- 2.1 ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง
- 2.2 เจตคติต่อการใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- 2.3 การสนับสนุนจากผู้นำชุมชน
- 2.4 การสนับสนุนจากภาครัฐ
- 2.5 การสนับสนุนจากภาครัฐ
- 2.6 อิทธิพลของเครือข่ายชุมชน
- 2.7 วัฒนธรรมชุมชนดั้งเดิม
- 2.8 การมีส่วนร่วมจากหลายฝ่าย
- 2.9 กระแสนิยมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- 2.10 การเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง

ตัวแปรตาม คือ ผลสำเร็จของการใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีพของเกษตรกร

1. การเรียนรู้
2. การจัดการแบบมีส่วนร่วม
3. ความเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเอง
4. การดำรงชีพอย่างยั่งยืน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลในการวิจัยระยะที่ 1 เป็นแบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยได้ปรับใช้และพัฒนาเครื่องมือมาจากแบบสอบถามที่มีนักวิชาการได้ทำการศึกษาไว้แล้วและนำเครื่องมือวัดนั้นมาปรับข้อความบางส่วนเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทที่ศึกษาในครั้งนี้ ภายใต้การควบคุมดูแลและให้คำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา ลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยจะแบ่งออกเป็นสองตอนคือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามที่เกี่ยวกับสถานภาพข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม คือที่อยู่หมู่บ้าน ชื่อหมู่บ้าน จำนวนครัวเรือน อายุ จำนวน ประชากรในหมู่บ้าน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามปัจจัยที่ส่งผลต่อการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ของลิเคิร์ต (Likert) แบ่งระดับการวัดเป็น 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด โดยจัดเรียงเนื้อหาข้อความตามลำดับของปัจจัยที่นำมาศึกษา มีจำนวนทั้งหมด 10 หัวข้อ ดังนี้ ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง เจตคติต่อการใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การสนับสนุนจากผู้นำชุมชน การสนับสนุนจากภาครัฐ การสนับสนุนจากภาคเอกชน อิทธิพลของเครือข่ายชุมชน วัฒนธรรมชุมชนดั้งเดิม การมีส่วนร่วมจากหลายฝ่าย กระแสนิยมปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการเป็นสมาชิกกลุ่มเศรษฐกิจพอเพียง

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับผลการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ การเรียนรู้ การจัดการแบบมีส่วนร่วม ความเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเอง และการดำรงชีพอย่างยั่งยืน

3.2 การหาคุณภาพเครื่องมือวัดที่ใช้ในการวิจัย การหาคุณภาพเครื่องมือวัดในการวิจัยระยะที่ 1 นี้ผู้วิจัยกำหนดวิธีการตรวจสอบเพื่อหาคุณภาพของเครื่องมือวัด โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

3.2.1 เครื่องมือวัดทุกระดับได้ผ่านการพิจารณาคำเนื่อหา ความหมาย และการใช้ภาษาจากผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบความครอบคลุมตาม โครงสร้างเนื้อหาความสอดคล้องของข้อความคำถามกับวัตถุประสงค์ (Item Objectives Congruence : IOC) ว่าข้อความคำถามเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่นำมาศึกษาทั้ง 10 ปัจจัยเป็นข้อความที่ตรงกับสิ่งที่ต้องการวิจัย มีความถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหาเชิงทฤษฎีที่ได้ศึกษาวิเคราะห์และกำหนดไว้เป็นนิยามศัพท์หรือไม่ โดยผู้เชี่ยวชาญหลายท่าน คือ

1) รองศาสตราจารย์ประชัน คะเนวัน วุฒิกการศึกษา M.P.A. (Political Science) รัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ตำแหน่งอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

2) รองศาสตราจารย์ประสิทธิ์ สุวรรณรักษ์ วุฒิกการศึกษา ก.ศ.บ อุดมศึกษา
ด้านการวิจัย ตำแหน่งอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

3) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุเทียบ ละอองทอง วุฒิกการศึกษา ศ.ช.ค.
(ศึกษาศาสตร์คุณูปกต) หลักสูตรและการสอน ตำแหน่งอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

โดยผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านพิจารณาถึงความเห็นและให้คะแนนดังนี้

+1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นสอดคล้องกับนิยามศัพท์เฉพาะ

0 เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นสอดคล้องกับนิยามศัพท์เฉพาะหรือไม่

-1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นไม่สอดคล้องกับนิยามศัพท์เฉพาะ

$$\text{สูตร IOC} = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC แทน ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับลักษณะพฤติกรรม

$\sum R$ แทน ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเนื้อหาทั้งหมด
N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

โดยเลือกข้อคำถามที่ครอบคลุมตามเนื้อหาและ โครงสร้าง ซึ่งมีค่าดัชนีความสอดคล้อง
ของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Item Objective Congruence : IOC) มีค่าตั้งแต่ 0.66 ขึ้นไป

3.2.2 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นและผ่านการตรวจสอบเชิงโครงสร้างและเนื้อหา
แล้วไปทดลองใช้กับหัวหน้าครอบครัวเกษตรกรจำนวน 40 คน ในเขตอำเภอแคนดง จังหวัดบุรีรัมย์
ซึ่งไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย (รังสรรค์ สิงห์เสศ. 2551 : 144)

3.2.3 จากนั้นได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์อำนาจจำแนกหัวข้อใช้เทคนิค (Item – Total
Cosselation) โดยหาค่าสัมประสิทธิ์ สัมพันธ์รายข้อกับคะแนนรวมของแบบสอบถามด้านนั้น เลือก
ข้อที่มีค่าสัมประสิทธิ์สัมพันธ์ที่ระดับ 0.05

3.2.4 นำข้อที่ได้จากเกณฑ์มาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้ง
ฉบับโดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronlach,
lee Joseph. 1999 : 161) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.93 ซึ่งมีค่าความ
เชื่อมั่นสูง สามารถนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างได้

3.2.5 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปพบอาจารย์ที่ปรึกษา
วิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญเดิมเพื่อรับฟัง ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ จนได้รับความเห็นชอบ
จึงนำไปจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์แล้วนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจริง
ดังต่อไปนี้

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้

- 4.1 นำหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัย เสนอไปยังผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มเกษตรกร เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้นำครอบครัวและผู้นำชุมชน
- 4.2 ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเองและทางไปรษณีย์
- 4.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีเชิญผู้นำครอบครัว ผู้นำชุมชน ร่วมกัน ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน และได้แจกแบบสอบถามเพื่อให้เกษตรกรตัวอย่างทำการตอบแบบสอบถามด้วยตัวเอง แต่ถ้าคำถามใดมีปัญหาที่จะมีการซักถามและทำการอธิบายเพิ่มเติมเพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล (Analysis of Data)

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยในระยะที่ 1 นี้ผู้วิจัยนำข้อมูลทั้งหมดมาจัดหมวดหมู่และบันทึกคะแนนแต่ละข้อมูลในรูปแบบรหัส (Coddling Form) หลังจากนั้นนำข้อมูลทั้งหมดไปวิเคราะห์ด้วยคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อทดสอบสมมติฐานเชิงทฤษฎีชั่วคราวที่สร้างขึ้นก่อนการวิจัย

5.1 การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Method) เพื่ออธิบายข้อมูลทั่วไป สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ยร้อยละ ความถี่ และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

5.2 สถิติที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล (1) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์คุณภาพของเครื่องมือ โดยใช้วิธีหาค่าความเชื่อมั่นจากค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) (2) สถิติที่ใช้วิเคราะห์ระดับความสำเร็จของการใช้หลักปรัชญาของเกษตรกรในเขตอำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) (3) สถิติอ้างอิง (Inference Statistics) จะใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเพื่ออ้างอิงประชากรซึ่งผู้วิจัยจะใช้สถิติหลักเพื่อการทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ การวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Linear Regression Analysis) โดยวิธี Stepwise ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 และ (4) การวิเคราะห์ข้อเสนอแนะใช้วิธีวิเคราะห์แบบเนื้อหา (Content Analysis)

ระยะที่ 2 การสร้างรูปแบบและยืนยันรูปแบบการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตอำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์

1. กลุ่มเป้าหมาย กลุ่มตัวอย่างเป้าหมายในการวิจัยในระยะที่ 2 ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ และผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนารูปแบบการดำรงชีพตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 15 คน ใช้การเลือกแบบเฉพาะเจาะจง

2. เครื่องมือใช้ในการรวบรวมข้อมูล

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ระยะที่ 2 ส่วนที่ 1 ผู้วิจัยได้นำข้อมูลผลจากการวิจัยเชิงปริมาณในระยะที่ 1 มาสร้างคำถามสำหรับสัมภาษณ์คำถามแบบเจาะลึกการสัมภาษณ์ครั้งนี้เพื่อรวบรวมข้อมูล ความคิดเห็น ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องของทุกฝ่ายต่อการใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้ที่มีภาคีเครือข่ายการดำเนินชีวิตของเกษตรกรในเขตอำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 15 คน เลือกแบบเฉพาะเจาะจง กับปัจจัยต่างๆและองค์ประกอบของปัจจัยรวมทั้งแนวทางการพัฒนารูปแบบการดำเนินชีวิตของเกษตรกรในเขตอำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์

2.2 จากนั้น 1 นำมาสร้างเป็นแบบคำถามและข้อคิดเห็นเชิงสังเคราะห์ วิพากษ์ แล้วนำมาระดมสมองวิเคราะห์เพื่อจะได้ข้อมูลและรูปแบบที่จะได้นำไปใช้พัฒนารูปแบบการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตอำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์

3. การวิเคราะห์ข้อมูลและการสร้างรูปแบบ

3.1 นำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยเชิงปริมาณ ระยะที่ 1 นำมาสร้างแบบสอบถามเชิงสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการและผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนารูปแบบ การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของเกษตรกรในเขตอำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 15 คน เลือกแบบเฉพาะเจาะจงได้รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการและข้าราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ดังนี้

กลุ่มที่ 1 เป็นกลุ่มบุคคลที่อยู่ในส่วนราชการในระดับสูงที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการนำนโยบายภาครัฐมาปรับใช้กับเกษตรกร ประกอบด้วย

1. นายวัชรินทร์ รุ่งโรจน์ นายอำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
2. นายสมจิตร สายชมพู พัฒนาการอำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
3. พ.ต.ท วรวิทย์ หนูสนั่น รองผู้กำกับการสถานีตำรวจภูธรอำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
4. นางสาวสินีนารถ กิรติพงศ์พิศาล นักส่งเสริมวิชาการเกษตรชำนาญการ
5. นางจุฬิรัตน์ วิเศษวงษา เกษตรอำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์

กลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มบุคลากรที่เกี่ยวข้องทางด้านเงินทุน ด้านส่งเสริมการทำเกษตรและช่วยเหลือในด้านเครื่องมืออุปกรณ์ในการทำการเกษตร ประกอบด้วย

1. นายศักดิ์ณรงค์ ศรีทองสุข ผู้ช่วยผู้จัดการธนาคารออมสิน อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
2. นายสมชาย แน่นภาชี ผู้จัดการธนาคาร ธ.ก.ส อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์

กลุ่มที่ 3 เป็นกลุ่มบุคลากรด้านการให้ความรู้ให้การศึกษาแก่บุตรหลาน ประกอบด้วย

1. นายพุดพิงศ์ มนต์รีโพธิ์ ผู้อำนวยการบ้านสติ๊ก จังหวัดบุรีรัมย์
2. นายระเบียบ เทียงธรรม ผู้อำนวยการวิทยาลัยการอาชีพสติ๊ก จังหวัดบุรีรัมย์

กลุ่มที่ 4 เป็นกลุ่มบุคคลกรที่มีความสำคัญต่อชุมชน เป็นผู้นำชุมชน เป็นปราชญ์ชาวบ้านนำความรู้ภูมิปัญญาชาวบ้านเผยแพร่แก่ชุมชน ประกอบด้วย 2 กลุ่ม

1. เป็นปราชญ์ชาวบ้านที่มีประสบการณ์มายาวนาน ยกย่องให้เป็นครูบาประจำท้องถิ่น ได้แก่

- 1.1 นายสุทธินันท์ ปรัชญพฤกษ์ ปราชญ์ชาวบ้าน อำเภอสติ๊ก จังหวัดบุรีรัมย์
- 1.2 นายคำเคื่อง ภาณี ปราชญ์ชาวบ้าน อำเภอสติ๊ก จังหวัดบุรีรัมย์
2. เป็นอดีตข้าราชการครูที่มากำเทศรมีความรู้มาก
 - 2.1 นายไพรัช ชื่นศรี ปราชญ์ชาวบ้าน อำเภอสติ๊ก จังหวัดบุรีรัมย์
 - 2.2 นายประกาศิต อำไพพิศ ปราชญ์ชาวบ้าน อำเภอสติ๊ก จังหวัดบุรีรัมย์

กลุ่มที่ 5 เป็นบุคคลากรการปกครองส่วนท้องถิ่นที่สำคัญที่จะนำนโยบายภาครัฐมาปฏิบัติให้เกิดผลเป็นแกนนำในการเปลี่ยนแปลงการใช้ชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย

1. จำสิปตำรวจ พงศ์ศักดิ์ โพธิ์ศรี นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลศรีสติ๊ก อำเภอสติ๊ก จังหวัดบุรีรัมย์
2. นายชาติฉัตรรงค์ บุญล้วน นายกเทศมนตรีตำบลนิคม อำเภอสติ๊ก จังหวัดบุรีรัมย์

การสัมภาษณ์เป็นแบบเจาะลึก โดยผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์เอง มีผู้ร่วมงานเป็นผู้จัดบันทึก บันทึกเสียง และภาพ คำถามในการสัมภาษณ์เน้นความคิดเห็นในการใช้ชีวิตของเกษตรกรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและส่วนเกี่ยวข้องที่มีส่วนในการพัฒนารูปแบบการดำเนินชีวิตของเกษตรกรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3.2 การยื่นย่นรูปแบบ การยื่นย่นรูปแบบการพัฒนาการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตอำเภอสติ๊ก จังหวัดบุรีรัมย์ โดยการประเมินหลังจากได้วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ และผู้เกี่ยวข้อง ในการพัฒนารูปแบบ ได้ผลสรุปรูปแบบการพัฒนาการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้คำถามที่จะนำไปเป็นประเด็นคำถามในการจัดประชุมระดมความคิด โดยผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ และผู้เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงช่วยระดมความคิดเพื่อยื่นย่นรูปแบบการพัฒนาการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 15 คน เลือกแบบเฉพาะเจาะจงได้รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ 15 คน ดังนี้

- 3.2.1 ศศ.ดร.สัณญา เคนาภูมิ
- 3.2.2 นายวัชรินทร์ รุ่งโรจน์
- 3.2.3 นายสมจิตร สายชมพู
- 3.2.4 พ.ต.ท. วรวิทย์ หนูสนั่น
- 3.2.5 นางสาวสินีนารถ กীরติพงศ์พิศาล
- 3.2.6 นางจุฬิรัตน์ วิเศษวงษา
- 3.2.7 นายประทีป เพ็ญสุข
- 3.2.8 ดร.ถาวร พอสม
- 3.2.9 นายพุดพิงศ์ มนตรีโพธิ์
- 3.2.10 นายระเบียบ เทียงธรรม
- 3.2.11 นางผจงจิตต์ อินทรราชา
- 3.2.12 นายอัครเดช ยอดน้ำคำ
- 3.2.13 นางนารีรัตน์ รักษ์สุภขมน์
- 3.2.14 นายประกาศิต อ่ำไพพิศ
- 3.2.15 นายทองใบ สืบเทพ

ขั้นตอนการจัดประชุมระดมความคิดเห็น (Focus Group) จากผู้เชี่ยวชาญและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในการดำเนินชีวิตของเกษตรกร

ขั้นตอนที่ 1 ทำเรื่องขอหนังสือเชิญผู้เชี่ยวชาญและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง นำหนังสือไปมอบกับผู้เชี่ยวชาญและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเชิญร่วมประชุม ณ วันเวลา สถานที่ ที่กำหนดไว้

ขั้นตอนที่ 2 จัดเตรียมสถานที่ประชุม สำหรับผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมด รวมผู้สังเกตการณ์ จำนวน 22 ที่นั่ง จัดเตรียมคำถามที่จะใช้ถามในระหว่างประชุม โดยใช้คำถามที่ได้สังเคราะห์จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ที่สรุปเป็นรูปแบบการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตอำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ แบ่งคำถาม 6 หัวข้อ เพื่อครอบคลุมทุกด้าน เพื่อให้ผู้ตอบสามารถใช้เป็นหลักในการยืนยันรูปแบบ การพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในจังหวัดบุรีรัมย์ จัดเตรียมป้าย และใบลงลายชื่อผู้เข้าร่วมประชุม

ขั้นตอนที่ 3 การดำเนินการประชุมผู้วิจัย จะเป็นผู้เกริ่นนำการประชุม และซักถามเองตามข้อคำถามที่เตรียมไว้ โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ศศ.ดร.สัณญา เคนาภูมิ เป็นผู้เข้าร่วมประชุม การดำเนินการประชุมแบ่งเป็นสองรอบให้ผู้ร่วมประชุมทุกคนมีโอกาสตอบคำถามที่ละคนจนครบทุกคน จึงย้อนกลับมาถามคนละหัวข้อ สุดท้ายสรุปยืนยันรูปแบบการพัฒนาตามหลักปรัชญาของ

เศรษฐกิจพอเพียงที่ได้พัฒนาแล้วมีการจดบันทึกทุกขั้นตอน ถ่ายวีดีโอและบันทึกเสียงไว้เป็นหลักฐาน

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ ใช้วิธีวิเคราะห์แบบเนื้อหา (Content Analysis) แล้วนำเสนอเชิงพรรณนาความ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY